

Technická univerzita v Liberci

**FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A
PEDAGOGICKÁ**

Katedra: Filosofie
Studijní program: Učitelství pro 2. stupeň ZŠ
Studijní obor: Anglický jazyk – Občanská výchova

**NEZISKOVÉ ORGANIZACE ZAMĚŘENÉ
NA VZDĚLÁVÁNÍ**
**NON-PROFIT ORGANIZATIONS
FOCUSED ON EDUCATION**

Diplomová práce: 11-FP-*KFL*-231

Autor:
Andrea FALTEJSKOVÁ

Podpis:

Vedoucí práce: Mgr. Vít Bartoš

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
90	4	1	1	28	0

V Liberci dne:

Čestné prohlášení

Název práce:	Neziskové organizace zaměřené na vzdělávání
Jméno a příjmení autora:	Andrea Faltejsková
Osobní číslo:	P05000298

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má diplomová práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé diplomové práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 23.06.2011	vlastnoruční podpis

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala PhDr. Janě Jetmarové, PhD a Mgr. Vítu Bartošovi za odborné vedení, cenné rady, ochotu a trpělivost, se kterou se mi věnovali v průběhu zpracování této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat MgA. Ireně Swiecicki za cenné praktické rady. A konečně velký dík patří také mé rodině a přátelům za podporu.

Anotace

Tématem této diplomové práce jsou neziskové organizace zaměřené na vzdělávání. První část práce je věnována interpretaci důležitých pojmů, vymezení obecných charakteristik, právní úpravě, typologii a vymezení funkcí neziskových organizací. Dále se práce zabývá definicí pojmu občanská společnost, jejími různými pojetími a historií v Českých zemích. Poté práce představuje vzdělávání jako veřejně prospěšný cíl, seznamuje s jeho legislativní úpravou a sférou činnosti neziskových organizací zaměřených na vzdělávání a problematikou jejich financování. Závěrečná část práce se zaměřuje na analýzu výsledků činnosti vybraných neziskových organizací z hlediska jejich poslání, prospěšnosti a cílových skupin.

Klíčová slova:

nezisková organizace, občanský sektor, občanská společnost, vzdělávání

Summary

The diploma thesis deals with non-profit organizations focused on education. The first part is focused on the interpretation of important terms, general characteristics, legal provisions, typology and determination of functions of non-profit organizations. The diploma thesis also deals with the definition of civil society, its various concepts and its history in Czech lands. Then the thesis introduces education as a public benefit aim, describes its legal provision and the activity sphere of non-profit organizations focused on education and also the issues of their financing. The final part of the thesis provides the analysis of activity results of the chosen non-profit organization in terms of their function, utility and target groups.

Key words:

non-profit organization, civic sector, civil society, education

Obsah

Úvod	8
Teoretická část	10
1. Uvedení do tématu	10
2. Charakteristika neziskové organizace	12
2.1. Nejednotnost pojmu nezisková organizace	12
2.2. Mezinárodně uznávaná definice vymezení obecných charakteristik neziskové organizace	15
2.3. Občanský sektor a vztahy k ostatním sektorům	17
2.4. Členění neziskových organizací dle různých kritérií	20
2.4.1. Členění neziskových organizací podle právní normy	20
2.4.2. Členění neziskových organizací podle členství	21
2.4.3. Členění neziskových organizací podle globálního charakteru poslání	21
2.4.4. Členění neziskových organizací podle funkce a předmětu činnosti	23
2.5. Typy nestátních neziskových organizací – definice a právní zakotvení	24
2.5.1. Občanské sdružení (o.s.)	27
2.5.2. Obecně prospěšná společnost (o.p.s.)	28
2.5.3. Nadace	29
2.5.4. Nadační fond.....	30
2.6. Úloha neziskových organizací	30
3. Občanský sektor a občanská společnost.....	32
3.1. Občanská společnost	32
3.2. Různá pojetí občanské společnosti	32
3.3. Historie občanské společnosti v českých zemích	37
3.3.1. Vývoj občanské společnosti do roku 1867	37
3.3.2. Vývoj občanské společnosti od roku 1867 do konce 19. století	38
3.3.3. Občanská společnost v průběhu 20. století	39
3.4. Současná situace občanské společnosti	41
3.4.1. Postkomunistická občanská společnost – negativní společensko-politický kontext transformace občanského sektoru	42
3.4.2. Postkomunistická občanská společnost - pozitivní společensko-politický kontext transformace občanského sektoru	44
3.4.3. Současná občanská společnost jako objekt výzkumu	46
4. Vzdělávání	49

4.1. Vzdělávání jako veřejně prospěšný cíl	49
4.2. Legislativní rámec a koncepce vzdělávání v ČR	49
4.3. Cíle ve vzdělávání – sféra činností neziskových organizací	51
5. Neziskové organizace a vzdělávání.....	53
5.1. Neziskové organizace zaměřené na vzdělávání a financování jejich aktivit	53
Praktická část	56
1. Neziskové organizace zaměřené na vzdělávání, jejich aktivity a cílové skupiny	56
1.1. Spiralis, o.s.	58
1.1.1. Vzdělávací projekt Vezmi život do vlastních rukou (Fundraising pro rodiče na rodičovské dovolené jako nástroj sociální integrace)	60
1.2. Nadace pro rozvoj vzdělání	68
1.2.1. Projekty pro vysokoškoláky.....	70
1.2.2. Projekty pro jednotlivce.....	72
1.2.3. Projekty pro dětské domovy a děti v pěstounské péči.....	73
1.2.4. Projekty pro hendikepované děti.....	74
1.2.5. Ostatní projekty	77
1.3. Ekocentrum Podhoubí.....	78
1.3.1. Ekologické výukové programy	80
1.3.2. Semináře pro pedagogy	81
1.3.3. Dlouhodobé projekty.....	81
1.3.4. Komplexní vzdělávací cykly	81
1.3.5. Ekoškolka Rozárka	82
1.4. Závěrečné shrnutí.....	84
Závěr	85
Seznam použité literatury a elektronických zdrojů.....	86
Seznam tabulek, obrázků a grafů	90

Úvod

Cílem této diplomové práce je zmapování problematiky vybraných subjektů občanského sektoru zaměřených na vzdělávání, dále zmapování sféry činnosti těchto subjektů a jejich cílových skupin, na které jsou tyto aktivity zaměřeny a konečně na analyzování výsledků činnosti vzhledem k jejich poslání.

Z počátku mou diplomovou práci vedla PhDr. Jana Jetmarová, PhD., po čase se práce z jistých důvodů ujal Mgr. Vít Bartoš. Pracovala jsem především s domácí a částečně také se zahraniční literaturou. Neziskové organizace jsou aktuálním tématem pro mnoho českých autorů, proto jsem měla dostatečný zdroj relevantních informací pro teoretickou část mé práce.

Diplomová práce je rozdělena na dvě základní části, na teoretickou část a na praktickou část. Teoretická část je členěna do pěti kapitol a empirická část je jednou samostatnou kapitolou.

První kapitola teoretické části uvádí čtenáře do problematiky občanského sektoru a neziskových organizací.

Druhá kapitola se věnuje problematice pojmů spojených s neziskovými organizacemi, dále obecným charakteristikám neziskových organizací, vztahu občanského sektoru k veřejnému a soukromému sektoru, typologii neziskových organizací, jejich právnímu zakotvení a úloze.

Třetí kapitola zasazuje občanský sektor do kontextu občanské společnosti, což je pojem, který v souvislosti s neziskovými organizacemi nelze opomenout. Je zde nastíněna definice občanské společnosti, její různá pojetí, historie a současnost občanské společnosti v Českých zemích.

Čtvrtá kapitola se věnuje otázce vzdělávání. Představuje vzdělávání jako veřejně prospěšný cíl, dále se věnuje legislativě a koncepci vzdělávání a jmenuje cíle vzdělávání, čímž vytváří rámec pro sféru činnosti neziskových organizací zaměřených na vzdělávání.

Pátá kapitola se zabývá neformálním vzděláváním, kam spadá působnost nestátních neziskových organizací zaměřených na vzdělávání a způsobem jeho financování.

Kapitola praktické části práce je věnovaná analýze výsledků činnosti vybraných neziskových organizací s ohledem na naplňování jejich poslání, veřejnou prospěšnost, charakter a zaměření jejich aktivit a cílové skupiny klientů.

Teoretická část

1. Uvedení do tématu

Jak jistě vyplývá z názvu diplomové práce, klíčovým slovem bude nezisková organizace, přesněji nezisková organizace jako jednotka občanského sektoru zasazená do kontextu občanské společnosti.

Občanský sektor se stal už i v České republice oficiálně samostatnou vědeckou disciplínou a je aktuálním tématem pro mnoho českých autorů. Častým tématem je výklad stěžejních pojmů a souvislostí, ale také teoretické, metodologické a empirické otázky občanského sektoru a občanské společnosti. V roce 2000 vznikl na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze první navazující magisterský obor Občanský sektor (dnes Studia občanské společnosti), jehož cílem je připravovat absolventy pro uplatnění v neziskových organizacích nebo na místech ve veřejné správě a soukromých firmách, kde je potřebná znalost problematiky občanského sektoru a občanské společnosti. Téma neziskového sektoru bylo zařazeno do studijních oborů i na jiných univerzitách a vysokých školách. Na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity v Brně vznikl bakalářský program Ekonomika a řízení nestátních neziskových organizací a na Filosofické fakultě Ostravské univerzity byl otevřen bakalářský studijní program Management v neziskovém sektoru. Vedle studijních programů a specializací vysoké školy nabízejí krátkodobé a několikaměsíční semináře na téma občanská společnost a občanský sektor. V zemích jako je například Velká Británie, Francie, Německo a Spojené státy americké se občanský sektor jako univerzitní disciplína etabloval ve srovnání s Českou republikou již před poměrně dlouhou dobou. Zásahu na ustavení občanského sektoru jako samostatné vědecké disciplíny mají studie profesora Helmuta K. Anheiera (britský politolog a sociolog, zakladatel a ředitel Centre for Civil Society) a jeho spolupracovníků Jeremyho Kendalla a Lestera Salomona¹.

¹ SKOVAJSA, Marek, et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str. 24.

Občanský sektor a občanská společnost, jak bude představeno v jedné z následujících kapitol, byly v Českých zemích ve 20. století hned dvakrát systematicky potlačovány totalitními režimy, což je důvod výše zmíněné „opožděnosti“ oproti západním zemím. Občanský sektor prošel dynamickým rozvojem až v posledních dvou desetiletích roku v ruce s rozvojem demokracie a stal se významnou složkou české společnosti. Po roce 1989 se mohli občané opět svobodně sdružovat, organizovaně prosazovat své zájmy a občanský sektor a občanská společnost tak mohly navázat zejména na tradici občanských aktivit první republiky, která je v historii české občanské společnosti považována za „zlatý věk“.

Počet nestátních neziskových organizací naplňujících svá poslání v různých oblastech pozoruhodně vzrostl stejně jako rozsah jejich činnosti. Novodobá historie občanské společnosti a občanského sektoru však není tak úplně bez chyby. Chybí například jednoznačný pojmový aparát a právní úprava občanského sektoru také není vyhovující. Dále se současná občanská společnost musí vyrovnat s negativním kontextem transformace postkomunistické společnosti, zejména s nedůvěrou občanů v občanské aktivity a s jejich přesvědčením, že všechny problémy za ně bude řešit stát.

Pojmová a právní nejednoznačnost může vést také k tomu, že je občanský sektor nesprávně chápán a hodnocen. Občanský sektor je v moderní společnosti vnímán jako doplněk nebo alternativa státu při poskytování služeb a veřejných statků. Obecně lze říci, že očekávání a naděje, které jsou do občanského sektoru projektovány, vzrůstají. „Problém je však v tom, že tyto vzrůstající očekávání nejsou podloženy jasnými poznatky o jeho povaze a o schopnostech, které skutečně má. V důsledku toho, je pro politiky, státní správu i veřejnost, velmi těžké pochopit jakou roli neziskové organizace ve společnosti hrají a jaký je jejich vliv na veřejný život.“²

² FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1. str. 7.

2. Charakteristika neziskové organizace

2.1. Nejednotnost pojmu nezisková organizace

Kolem definice pojmu nezisková organizace panuje terminologická nejednotnost. Současná situace vyplývá z přerušení historické zakotvenosti neziskových organizací v naší společnosti. Termíny jsou přebírány z anglického jazyka a uživatel si sám volí název podle oblasti, kterou chce postihnout nebo zdůraznit. Setkáváme se tedy s organizacemi, které jsou neziskové, nevýdělečné, občanské, nezávislé, nevládní, dobrovolné, osvobozené od daní a další. Pojmová nejednoznačnost však může přinášet mnohé nejasnosti v chápání toho, co vlastně nezisková organizace je.

Zřejmě nejvíce se představě většiny laiků blíží definice, kterou uvádí Šilhánová. Pod pojmem nezisková organizace se podle ní rozumí široká škála občanských organizací, působících v takových oblastech lidské činnosti, které obvykle nemohou přinášet žádný finanční zisk, jsou však přesto pro lidský život nebo i pro celou společnost potřebné a nezbytné. Typickými právními formami neziskových organizací jsou v našich podmínkách občanská sdružení, nadace a účelová zařízení církví, k nimž nově přibýly i obecně prospěšné společnosti.³ O něco hlubší definici přináší Dohnalová, která neziskové organizace popisuje jako prostor mezi státem, státními institucemi, trhem, ziskovými soukromými společnostmi a jednotlivými občany nebo skupinami občanů, prostor mezi rodinou a společností. Představuje formy činností, které většinou mohou fungovat nezávisle na státu a jeho mocenských orgánech⁴.

Jednotná terminologie neexistuje ani pro sféru občanských aktivit mimo stát a trh, kam neziskové organizace patří. U nás i v zahraničí se používají termíny občanský, neziskový, třetí, dobrovolnický nebo nezávislý sektor. Tyto termíny

³ FRIČ, P., ŠILHÁNOVÁ, H. *Rozhovory o neziskovém sektoru: sonda do duše zainteresovaných aktérů*. 1. vyd. Praha: Nadace pro rozvoj občanské společnosti, 1997. ISBN 80-238-0801-X. str.5.

⁴ DOHNALOVÁ, M. *Občanský sektor, in: Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. 1. vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. ISBN 80-239-4057. str. 4.

většinou popisují stejný nebo podobný výsek sociální reality, ale liší se v přesném vymezení jeho hranic a také kladou důraz na různé aspekty.⁵

Nejednotnost terminologie pro označení sféry občanských aktivit mimo stát a trh je dána tím, že se jedná o oblast značně heterogenní a fragmentarizovanou, což souvisí s pluralitou společnosti a jejích cílů, dále s různorodostí politických a kulturních tradic, v nichž se aktéři a pozorovatelé občanských aktivit pohybují a na jejichž základě následně formulují popisy této reality. Terminologická nejasnost kolem občanských aktivit má ještě jednu důležitou příčinu a sice, že k oblasti sociálního života a občanských aktivit přistupuje z různých hledisek řada společenských disciplín: právo, politická teorie, politologie, sociologie, ekonomie, veřejná politika, mezinárodní vztahy a další. Nevyhnutelně tak dochází k tomu, že každá z těchto disciplín uplatňuje svá vlastní východiska a svou vlastní specifickou terminologii.⁶

Frič a Šilhánová⁷ používají označení neziskový sektor, který zdůrazňuje, že na rozdíl od komerčních organizací není jeho úkolem vytvářet zisk a rozdělovat ho mezi vlastníky organizace. I když jde o zřejmě nejrozšířenější pojem, samotné označení neziskový může být zavádějící, protože organizace, které neusilují o zisk jako svůj primární účel, mohou zisku dosahovat. Důležité je, že dosáhnou – li zisku, není rozdělen mezi členy nebo manažery organizací, ale znovu se investuje do jejich činnosti. Pojem neziskový sektor je nepřesný také proto, že vedle soukromých organizací řídících se zásadou nerozdělování zisku zahrnuje také celý veřejný sektor, který ze své podstaty není určen k dosahování zisku. Z tohoto důvodu se upřednostňuje označení nestátní neziskový sektor. Toto označení se však také nevypořádává s nepřesností označení neziskový. Sféru občanských aktivit mimo trh a stát vymezuje pouze pomocí dvou negací.⁸

⁵ SKOVAJSA, M., et al., *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str. 18.

⁶ FRIČ, P., ŠILHÁNOVÁ, H. *Rozhovory o neziskovém sektoru: sonda do duše zainteresovaných aktérů*. 1. vyd. Praha: Nadace pro rozvoj občanské společnosti, 1997. ISBN 80-238-0801-X. str. 19

⁷ FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1.

⁸ SKOVAJSA, M., et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str.33.

U některých autorů se můžeme setkat s označením třetí sektor. Toto označení sděluje, že vedle veřejného a soukromého sektoru existuje ještě jeden sektor, který je od nich odlišný. Tento termín má však hned několik nevýhod. První nevýhodou je, že toto označení nijak nevymezuje sektor po obsahové stránce. Další nevýhodou je, že z ekonomického hlediska může být třetí sektor chápán jako terciární sektor služeb. Pořadí třetí může působit tak, že jde o sektor méně důležitý než dva sektory předchozí, a tudíž zbytkový. Navíc tento termín není sám o sobě srozumitelný širší veřejnosti, právě proto, že sektor nevymezuje po obsahové stránce.

Občas se také pro oblast občanských aktivit mezi trhem a státem používá názvu dobrovolnický sektor. Tento termín, který je hojně využíván v USA, vyzdvihuje jeden aspekt organizovaných občanských aktivit a tím je významný podíl dobrovolníků podílejících se na těchto aktivitách. Nepřesnost tohoto označení spočívá v tom, že popisuje jen jednu specifickou část než celou realitu sektoru, a navíc i v neziskových organizacích pracují placení zaměstnanci. Význam dobrovolnosti je zde tedy míněn tak, že členství v organizacích není povinné. Na druhou stranu ani podílnictví nebo zaměstnání v ziskových firmách a organizacích není povinné, nýbrž dobrovolné.⁹

Termín nevládní sektor se objevuje poměrně zřídka, ale zažité je označení nevládní organizace, které se zpočátku používalo jen pro mezinárodní občanská sdružení působící při Organizaci spojených národů, a následně se rozšířilo pro národní organizace. Výraz nevládní vznikl nepřesným překladem anglického výrazu non-governmental, který neznamena jen vláda, ale také stát ve smyslu souboru všech institucí a politik.¹⁰ Tento termín je nepřesný i proto, že nevládní jsou v češtině doslova vzato i jiné součásti státu než vláda a její aparát. O něco přesnější by byl pojem nestátní. Dalším vážným nedostatkem výrazu nevládní sektor je, že zahrnuje i soukromé subjekty, které jsou orientované na zisk..

Označení nezávislý sektor, je rozšířené především ve Velké Británii, ale v České republice se s ním můžeme občas také setkat. Tento výraz je problematický v

⁹ SKOVAJSA, M., et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str. 34.

¹⁰ tamtéž, str.33.

tom, že jde o vymezení negativní a nelze z něj spolehlivě odvodit, vůči čemu je sektor nezávislý. Pouze se můžeme domnívat a odhadovat, že organizace spadající do nezávislého sektoru jsou nezávislé na vládě a státu. Skovajsa také poukazuje na to, že toto označení vzbuzuje očekávání většího stupně nezávislosti, než jaký mnohé organizace mimo stát a trh mají. Ve skutečnosti je řada těchto organizací závislá na zejména finanční podpoře státu nebo soukromých firem a bývají také úzce propojeny s politickými stranami nebo různými zájmovými skupinami.¹¹

Poměrně nový je termín občanský sektor, který zdůrazňuje propojenost neziskových organizací s občanskou společností. Ve své práci jsem se rozhodla pro užívání právě tohoto termínu, protože odkazuje k širšímu společenskému dosahu sektoru a naznačuje úzkou vazbu s občanskou společností, jejíž důležitost představím v další kapitole. Pro organizace občanského sektoru užívám přívlastek neziskové, popřípadě nestátní neziskové, který sice není podle mého názoru nejvýstižnější, ale je podle mých zkušeností mezi neziskovými subjekty nejužívanější a veřejnosti nejznámější.

2.2. Mezinárodně uznávaná definice vymezení obecných charakteristik neziskové organizace

Navzdory pojmové roztržičnosti se odborníci na občanský sektor shodují v jednom bodě a tím je, že pro každodenní praxi postačí mezinárodně uznávaná definice neziskových organizací, kterou ve svých studiích přinesli profesori Salamon a Anheier. Autoři chápou občanský sektor jako soubor institucí, které existují vně státních struktur, avšak slouží v zásadě veřejným zájmům, na rozdíl od zájmů nestátních.¹²

¹¹ SKOVAJSA, M., et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str.33.

¹² ŠKARABELOVÁ, S. *Když se řekne nezisková organizace: Příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3. str.7.

Tito autoři vymezují těchto pět vlastností neziskových organizací¹³:

- **Neziskové organizace jsou institucionalizované (organized).**

To znamená, že mají jistou institucionální strukturu a organizaci. A to bez ohledu na to, jestli jsou formálně nebo právně registrovány.

- **Neziskové organizace mají soukromou povahu (private).**

Z toho vyplývá, že neziskové organizace jsou institucionálně odděleny od státní správy a zcela nezávislé na jejích řídicích orgánech. To ale nevylučuje fakt, že organizace neziskového sektoru mohou mít státní podporu anebo mohou v jejich vedení figurovat státní úředníci. Rozhodující je, že základní struktura neziskových organizací je soukromá ve své podstatě.

- **Další vlastnost, kterou Salamon a Anheier zmiňují, je obsažena již v samotném názvu, a to je neziskovost (non – profit) těchto organizací.**

Neziskové organizace mohou svou činností vytvářet zisk, ale jejich neziskovost spočívá v nerozdělování zisků. Zisky vzniklé činností organizací nejsou rozdělovány mezi jejich představitele, vedení či vlastníky, nýbrž jsou použity na dosahování vytyčených cílů daných organizací. Tento fakt tedy vylučuje neziskové organizace ze soukromého sektoru.

- **Organizace neziskového sektoru jsou samosprávné a nezávislé (self – governing).**

Z této vlastnosti neziskových organizací vyplývá, že mají vlastní vnitřní postupy a struktury, pomocí nichž řídí svoji činnost. To znamená, že jsou schopny řídit samy sebe, a tudíž jsou nezávislé na státě či organizacích stojících mimo ně.

- **Neziskové organizace stojí na principu dobrovolnictví.**

Účast na všech činnostech neziskových organizací je čistě dobrovolná. Tato dobrovolná účast může mít podobu výkonu neplacené práce

¹³ ANHEIER, H.K., SALAMON, L.M. *Nástup neziskového sektoru, mezinárodní srovnání*. 1. vyd. Praha: Agnes, 1999. ISBN 80-902633-1-3. str. 7.

realizované za účelem dosažení konkrétních cílů neziskových organizací nebo podobu daru či čestné účasti ve správních radách organizací.

2.3. Občanský sektor a vztahy k ostatním sektorům

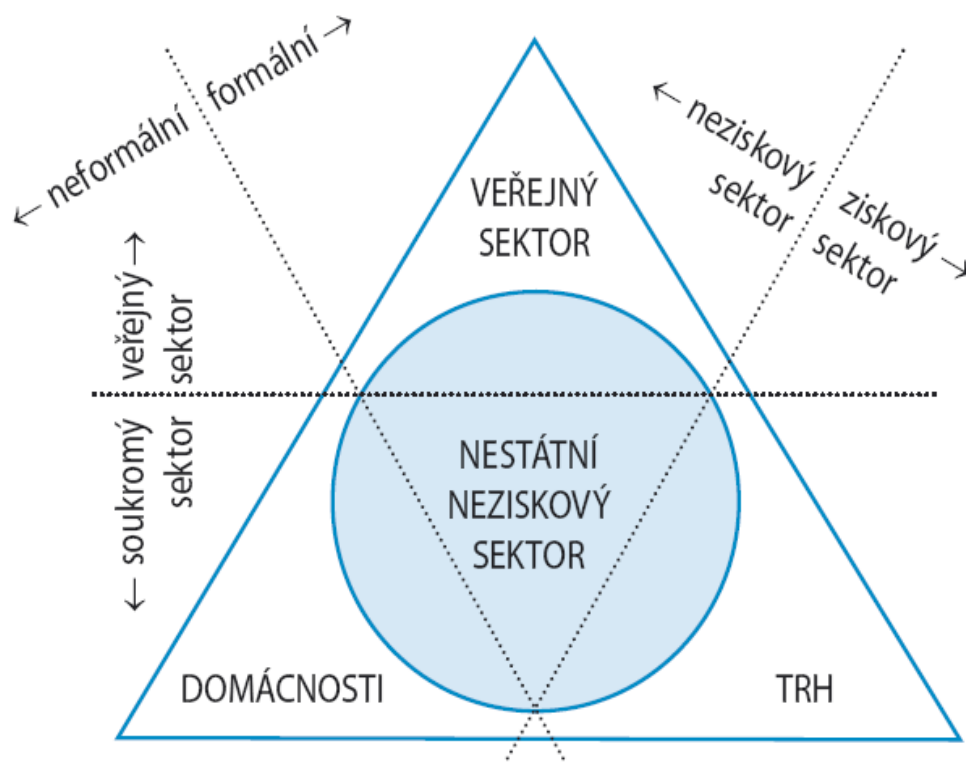
Jak už bylo výše popsáno, občanský sektor je některými autory označován jako třetí sektor, protože existuje vedle veřejného a soukromého sektoru. Pro názorné vymezení vztahů neziskového sektoru k ostatním sektorům poslouží model tzv. trojúhelníku blahobytu (welfare triangle) švédského ekonoma Viktora Pestoffa. Tento model se neomezuje pouze na organizace členského typu (spolky, občanská sdružení), ale i na organizace méně vyhraněné, kterých v reálné ekonomice existuje velké množství. Hranice mezi sektory jsou poměrně neurčité a jednotlivé sektory se navzájem ovlivňují a prolínají¹⁴.

Středem tohoto schématu jsou typické organizace občanského sektoru, které splňují všechna uvažovaná třídící kritéria:

- jsou založeny soukromými osobami, bez vlivu či záměru státu či veřejných institucí
- splňují podmínky neziskovosti
- a jsou to právnické osoby s dlouhodobým charakterem činnosti, nejde tedy o pouhá účelně vytvářená uskupení bez formálních struktur.

¹⁴ HYÁNEK, V., PROUZOVÁ, Z., ŠKARABELOVÁ, S., et al. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4. str. 34.

Obrázek 1: Trojúhelník blahobytu (Welfare triangle)

Zdroj: HYÁNEK, V., PROUZOVÁ, Z., ŠKARABELOVÁ, S., et al. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4. str. 34.

Trojúhelník blahobytu znázorňuje vztahy a procesy probíhající mezi jednotlivými sektory. Vztahy mezi státem (vládou) a občanským sektorem jsou nejlépe charakterizovatelné a mají přímý vztah k otázce filantropie¹⁵ a postoje státu k filantropickému chování. Vztahy mezi těmito dvěma sektory mají formu transferu finančních zdrojů např. formou dotací¹⁶, grantů¹⁷ anebo nepřímou cestou v podobě daňových úlev a osvobození. Na druhou stranu dochází ze strany státu k různým regulačním opatřením.

¹⁵ dobročinnost, láska k člověku, bližnímu, projevovaná činem. Dnes zahrnuje koncept dobrovolného poskytování blaha jednotlivci či celými skupinami.

¹⁶ forma poskytnutí určitého množství finančních prostředků, ze státního nebo územního rozpočtu. Může a nemusí být stanovena na konkrétní účel.

¹⁷ finanční částka, která je udělována nestátní neziskové organizaci, vědeckému kolektivu nebo pracovišti na základě předloženého projektu.

Vztahy mezi občanským sektorem a soukromým ziskovým sektorem mohou mít jednak formu sponzorství, ale také mohou vzájemně vstupovat do konkurenčních vztahů. Konkurenty se mohou stát v oblasti sféry svojí činnosti, ale také při získávání finančních zdrojů z veřejných rozpočtů. Ziskové organizace se také mohou dožadovat podobných výhod (např. daňových), jako mají jejich neziskoví protihráči¹⁸.

Klíčovou roli ve vztahu k občanskému sektoru mají domácnosti. Domácnosti jsou pro tento sektor zdrojem peněžních prostředků a dobrovolníků, kteří se podílejí na činnosti a naplňování poslání organizací, a bez jejichž pomoci by se občanský sektor nemohl nikdy plně rozvinout. Jednotlivci z řad domácností platí členské či uživatelské poplatky a v neposlední řadě také daně, čímž přispívají na jeho fungování. V neposlední řadě jsou domácnosti také klienty, kteří využívají služeb tohoto sektoru.

Vztah občanského sektoru a trhu je podobný jako vztah ziskového sektoru a trhu. Zvláštní skupinu v tomto vztahu tvoří organizace nacházející se mezi trhem a neziskovým sektorem. Do této skupiny spadají např. zájmová uskupení obchodních a jiných firem, spotřebitelská či zemědělská družstva. Právě u této skupiny neziskových organizací hrozí potenciální nebezpečí selhání při naplňování jejich poslání. Hyánek upozorňuje, že právě těmito organizacím nejvíce hrozí přehnaná orientace na ziskové aktivity, resp. využívání neziskového statusu pro ziskové aktivity, zbytnění řídicího aparátu, potlačení role a vlivu členů, ale i klientů, popř. jiná nebezpečí pramenící z konfliktu cílů¹⁹.

Pestoffův model upozorňuje na vznik nového typu hybridní organizace v oblasti mezi státem a soukromým neziskovým sektorem. „Princip spočívá v oficiálním předání části odpovědnosti např. za poskytování určitých služeb neziskovým organizacím. Vzniká tak zajímavý typ „kvazi-veřejné/kvazi-soukromé organizace“²⁰. Toto předání může být způsobeno buď selháním státu v poskytování

¹⁸ HYÁNEK, V., PROUZOVÁ, Z., ŠKARABELOVÁ, S., et al. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4. str. 34.

¹⁹ Tamtéž, str. 35.

²⁰ Tamtéž, str. 35.

těchto služeb anebo výsledkem partnerství, kdy občanský sektor vyrovnává nedostatky státu.

Při práci s tímto modelem je třeba mít na paměti, že mezi jednotlivými sektory bude docházet k posunům v závislosti na vývoji ekonomiky a společnosti. Vymezení postavení a vztahů jednotlivých ekonomických subjektů mění svoji podobu v závislosti na historických podmínkách, aktuální ekonomické situaci a situaci ve společnosti²¹.

2.4. Členění neziskových organizací dle různých kritérií

Neziskové organizace jsou v literatuře děleny podle různých kritérií na několik skupin.

2.4.1. Členění neziskových organizací podle právní normy

Toto členění vychází z institucionální formy neziskových organizací, která je vymezena legislativou. V právním systému neziskové organizace nejbližší vymezuje zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, který v §18, odstavci 7 definuje tzv. organizaci charakteru právnické osoby, která nebyla zřízena nebo založena za účelem podnikání. Zákon sem řadí tyto státní i nestátní organizace²²:

- zájmová sdružení právnických osob, pokud tato sdružení mají právní subjektivitu,
- občanská sdružení včetně odborových organizací,
- politické strany a politická hnutí,
- registrované církve a náboženské společnosti,
- nadace, nadační fondy,
- obecně prospěšné společnosti,
- veřejné vysoké školy,

²¹ HYÁNEK, V., PROUZOVÁ, Z., ŠKARABELOVÁ, S., et al. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4. str. 35.

²² ŠKARABELOVÁ, S. *Když se řekne nezisková organizace: Příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3. str. 8.

- obce,
- vyšší územní samosprávné celky,
- organizační složky státu a územních samosprávných celků (do roku 2001 rozpočtové organizace),
- příspěvkové organizace,
- státní fondy,
- subjekty, o nichž tak stanoví zvláštní zákon.

Pro potřeby diplomové práce je toto pojetí neziskových organizací zúžené na nestátní neziskové organizace necírkevního charakteru, tedy občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, které budou blíže představeny v jedné z následujících podkapitol.

2.4.2. Členění neziskových organizací podle členství

Členstvím se rozumí dobrovolná a zpravidla písemně či jinak potvrzená příslušnost k nějaké organizaci.²³

Z hlediska členství dělí Anheier organizace na členské a nečlenské.²⁴ Členské organizace, jak už název napovídá, mají institut členství a členskou základnu. Patří sem zejména občanská sdružení a odbory a z příbuzných organizací družstva.

Nečlenské organizace nemají členy, ale mají pracovníky a členy správních orgánů. Mezi nečlenské organizace se zařazují nadace, nadační fondy a obecně prospěšné společnosti.

2.4.3. Členění neziskových organizací podle globálního charakteru poslání

Cíle neziskových organizací často přesahují soukromý prospěch svých členů a tím přispívají k veřejnému prospěchu. V Zákoně č. 227/1997 Sb. o nadacích a

²³ DOHNALOVÁ, M. *Antropologie občanské společnosti*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-7204-339-0., str.133.

²⁴ Tamtéž, str 133.

nadačních fondech jsou za veřejně prospěšné cíle považovány tyto aktivity: rozvoj duchovních hodnot, ochrana lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochrana přírodního prostředí, kulturních památek a tradic, a rozvoj vědy, vzdělávání, tělovýchovy a sportu.

Míra veřejného prospěchu však není pro všechny neziskové organizace stejná. Podle kritéria poslání a míry přispění k veřejnému prospěchu se neziskové organizace dělí na dvě základní skupiny²⁵:

- **Organizace vzájemně prospěšné (Mutual Benefit Organizations – MBO).**

Tyto organizace jsou zakládány za účelem vzájemné podpory skupin občanů (i právnických osob), které spojuje stejný zájem a proto se stali členy organizace. Vzájemně prospěšné organizace přinášejí přímý soukromý prospěch pouze svým členům. Vytváření veřejného prospěchu není tedy jejich primárním cílem. Tyto organizace vznikají nejčastěji na základě podobnosti zájmů, koníčků, sociálního postavení profese, věku či osudů svých členů. Posláním těchto organizací je uspokojování zájmů a uskutečňování cílů těchto skupin občanů, přičemž veřejná správa dbá na to, aby jejich zájmy byly korektní ve vztahu k veřejnosti, to znamená, aby neodporovaly zájmům druhých občanů a právnických osob.

Tyto organizace nejčastěji působí v oblasti kultury, tělesné kultury, konfesních a pracovních zájmů, ochrany zájmů skupin apod. A mají podobu sportovních oddílů, sběratelských a zájmových spolků, svépomocných skupin, odborů nebo družstev.

- **Organizace veřejně (obecně) prospěšné (Public Benefit Organizations – PBO).**

Organizace spadající do této skupiny jsou zakládány za účelem produkce veřejných a smíšených statků, které uspokojují potřeby veřejnosti

²⁵ FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1. str.13.

a slouží obecným zájmům. Jejich primárním posláním je veřejně prospěšná činnost. Poskytují přímý prospěch veřejnosti nebo částem veřejnosti, kterým pomáhat představuje veřejný zájem. Tyto organizace působí v oblasti charity, ekologie, zdravotnictví, vzdělávání nebo veřejné správy a jsou otevřeny všem, kteří potřebují jejich služby.

Na základě platných právních norem České republiky do této skupiny patří všechny nadace a nadační fondy, účelová zařízení církví a obecně prospěšné společnosti. Z občanských sdružení se sem řadí pouze ta, která pečují o bezdomovce a vážně nemocné lidi. Dále ta, která se snaží omezit korupci a zneužívání veřejné moci, ta, která podporují ochranu přírody a dále ta, která hájí lidská práva nebo zajišťují humanitární a rozvojovou pomoc.²⁶

2.4.4. Členění neziskových organizací podle funkce a předmětu činnosti

Neziskové organizace vykonávají širokou škálu činností a plní ve společnosti různé funkce. Frič rozděluje neziskové organizace podle převládající činnosti na servisní a advokační.²⁷

Jak již název napovídá, servisní neziskové organizace mají za cíl poskytování služeb různého druhu. Často jde o takové druhy služeb, které nepřinášejí, a ani nemohou přinášet, zisk. Jsou to například služby pro seniory či hendikepované. Tyto neziskové organizace mohou vstupovat do konkurenčních vztahů s komerčními nebo státními organizacemi poskytujícími stejné či obdobné služby a snaží se obstát díky vyšší efektivitě a kvalitě nabízených služeb. Zde můžeme jako příklad uvést organizace orientované na oblast nejrozličnějších zájmových činností, sportu či vzdělání.²⁸

²⁶ SKOVAJSA, Marek, et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str. 42.

²⁷ FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1. str. 13.

²⁸ Tamtéž, str. 13.

Advokační typy neziskových organizací se na rozdíl od servisních neziskových organizací zaměřují především na obhajobu práv a zájmů různých skupin lidí nebo veřejných zájmů, snaží se upozorňovat na problematické otázky a záležitosti, dávají veřejně najevo své názory, snaží se kontrolovat rozhodování státní zprávy. Na podporu svých požadavků a k dosažení svých cílů často mobilizují i širší veřejnost.

Podle zaměření činnosti a zájmu organizací můžeme neziskový sektor rozdělit na čtyři typické okruhy:²⁹

- **Servisní veřejně prospěšné neziskové organizace** (většina neziskových organizací působících v oblasti zdraví, sociální péče a vzdělávání).
- **Servisní vzájemně prospěšné neziskové organizace** (především sportovní kluby).
- **Advokační veřejně prospěšné neziskové organizace** (organizace působící především v oblasti ekologie a lidských práv).
- **Advokační vzájemně prospěšné neziskové organizace** (především odbory, profesní neziskové organizace a profesní komory).

2.5. Typy nestátních neziskových organizací – definice a právní zakotvení

Rámec pro neziskové organizace vytváří legislativní úprava. Český právní řád přesně nedefinuje pojem nezisková organizace ani pojem občanská společnost. Svou povahou patří neziskové organizace k soukromoprávním subjektům, tedy především do sféry působnosti občanského zákoníku.

Občanský zákoník upravuje postavení fyzických a právnických osob. Právnické osoby rozděluje na čtyři skupiny. První skupinou je sdružení fyzických nebo právnických osob, druhou účelová sdružení majetku, třetí pak jednotky územní

²⁹ FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1. str.14.

samosprávy a jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon. Pro občanský sektor jsou významné první dvě skupiny: sdružení fyzických nebo právnických osob a účelová sdružení majetku.

Do první skupiny mohou být ze sledovaných organizací občanského sektoru zařazena občanská sdružení a obecně prospěšné společnosti (o.p.s. lze zařadit také do čtvrté skupiny kvůli nejasnostem, jestli mají základ v majetku či osobách). Do druhé skupiny jsou zařazovány pouze nadace a nadační fondy.³⁰

Právní úprava jednotlivých typů organizací občanského sektoru je poměrně neucelená a promítá se do několika obecných zákonů (občanského zákoníku, obchodního zákoníku, daňových zákonů) a také do samostatných zákonů pro jednotlivé typy neziskových organizací. Problematika neucelené právní úpravy občanského sektoru je způsobena do značné míry tím, že občanský sektor je v České republice poměrně mladý, neboť před rokem 1989 byl tento sektor systematicky státní mocí potlačován (více o tématu v kapitole Občanská společnost) a prostor pro vznik a rozvoj novodobé občanské společnosti se otevřel až po „sametové revoluci“.

Prvním právním krokem směrem k vytvoření a rozvoji občanské společnosti bylo v dubnu 1990 schválení zákona č. 83/90 Sb. o sdružování občanů. Tento zákon zakotvil základní princip občanské společnosti, když fakticky umožnil naplnit v Ústavě a Listině základních práv a svobod deklarovanou svobodu sdružování. Protože jedna právní norma nemohla být dostačující pro nejrůznější podoby občanských aktivit, byl v roce 1991 schválen zákon č. 308/1991 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských skupin, který byl důležitý pro vymezení pravidel dobrovolného sdružování osob stejné náboženské víry a doplnil tak zákonem stanovenou možnost svobody sdružování.³¹

Protože právní úprava sdružovacích aktivit byla dosti benevolentní, rostla potřeba větší kontroly činnosti neziskových organizací. Aby tato potřeba byla uspokojena, byla do našeho právního řádu přidána další právní forma, a tou je nadace. Původní ustanovení hospodářského zákoníku bylo v roce 1990 za tímto

³⁰ DOHNALOVÁ, M. *Antropologie občanské společnosti*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-7204-339-0. str. 66.

³¹ ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3. str. 19.

účelem při velké novelizaci občanského zákoníku nahrazeno ucelenější úpravou s tím, že brzy bude sestaven a schválen komplexní zákon o nadacích. Na tento zákon se však čekalo až do roku 1997.³²

Předchozí právní úprava občanského zákoníku byla nevyhovující v tom, že umožňovala nadacím vzniklým po roce 1989 vykonávat nejrůznější aktivity, které mnohdy vedly k tomu, že nadační peníze byly prohospodářeny na jiné účely, než na které byly vybírány. Na tuto problematickou situaci reagoval nový nadační zákon 227/97 Sb., který zpříšňoval podmínky pro povinnou výši nadačního jmění. V praxi to pro nadace a nadační fondy znamenalo, že mohly zažádat o přeregistraci podle nového zákona, dále se mohly přeměnit na obecně prospěšné společnosti anebo vstoupit do likvidace, přičemž lhůta pro tyto právní úkony byla 12 měsíců ode dne účinnosti zákona. Od začátku roku 1999 už nadace, které nesplňovaly podmínky dle nového zákona, přestaly existovat. Zajímavý je tento proces přeměny z hlediska statistických čísel. Koncem roku 1997 bylo registrováno 5229 nadací, v červenci roku 1999 jich zbylo pouhých 245. Nově vzniklých nadačních fondů bylo ke stejnému datu 576. Ostatní se buď přeměnily na jinou právní formu, nebo zcela zanikly.³³

Přestože byly učiněny právní kroky ke zlepšení právní úpravy občanského sektoru, je legislativa stále nedostatečná. Jediným právním předpisem, kde se ve výčtu dozvíme, jaké neziskové subjekty zákonodárce rozlišuje, je zákon č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů, ve znění pozdějších úprav. U daně z příjmů právnických osob jsou v souvislosti s určením poplatníků, kteří jsou založeni a zřizováni za jiným účelem, než je výdělečná činnost, uváděny následující: ta zájmová sdružení právnických osob, která mají právní subjektivitu a nejsou zřízena za účelem výdělečné činnosti, občanská sdružení včetně odborových organizací, politické strany a politická hnutí, registrované církve a náboženské společnosti, nadace, nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, veřejné vysoké školy, obce, organizační složky státu, vyšší územní samosprávné celky, příspěvkové organizace,

³² ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3. str. 19.

³³ Tamtéž, str. 19.

státní fondy. Za tyto poplatníky se nepovažují obchodní společnosti a družstva, a to i v případě, že nebyly založeny za účelem podnikání.³⁴

Dalším legislativním a právním nedostatkem je, že neexistuje vhodné vymezení kategorie dotace. Hlavní problém spočívá v tom, že není rozdíl mezi dotací poskytovanou právnickým a fyzickým osobám působícím v podnikatelské, tedy tržní, sféře a dotací poskytovanou subjektům, které působí ve sféře občanského, tedy netržního, sektoru.

Jako slabina právní úpravy je vnímáno také to, že ekonomické subjekty nebyly dostatečně definovány. Právní předpisy neupravují dostatečně podrobně povinnosti nestátních neziskových organizací k transparentnosti a veřejné kontrolovatelnosti hospodaření, k prokazování kvalifikace k poskytování služeb, a to jak vůči orgánům státní správy, tak i vůči veřejnosti.

2.5.1. Občanské sdružení (o.s.)

Vznik občanského sdružení je právně podloženo zákonem č.83/1990 Sb., podle kterého mají občané právo se svobodně sdružovat bez povolení státního orgánu. Tento zákon se nevztahuje na sdružování občanů v politických stranách a politických hnutích, k výdělečné činnosti nebo zajištění řádného výkonu určitých povolání, v církvích a náboženských společnostech.³⁵ Občané mohou zakládat spolky, společnosti, svazy, hnutí, kluby a jiná občanská sdružení a odborové organizace. Jedná se tedy o sdružení fyzických a právnických osob, které vzniká za účelem realizace společného zájmu. Typickým znakem občanského sdružení je členská základna.³⁶

Ke vzniku občanského sdružení není třeba povolení státního orgánu. Návrh na registraci podává nejméně tříčlenný přípravný výbor, ve kterém alespoň jedna osoba musí být starší osmnácti let. Jednotlivé žádosti o registraci posuzuje Ministerstvo

³⁴ DOHNALOVÁ, M. *Antropologie občanské společnosti*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-7204-339-0. str. 67.

³⁵ ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3. str. 20.

³⁶ DOHNALOVÁ, M. *Antropologie občanské společnosti*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-7204-339-0. str. 147.

vnitřní, které má povinnost sdružení registrovat za předpokladu, že splňuje podmínky stanovené zákonem. Zřejmě nejzásadnější podmínkou je, že účelem vzniku sdružení nesmí být výkon výdělečné činnosti. Nesplňuje-li sdružení žádající o registraci podmínky, může být zakázáno, resp. nepovoleno. Pokud je vznik občanského sdružení povolen, stává se sdružení samostatnou právnickou osobou a dostane registrační číslo od Českého statistického úřadu. Ministerstvo vnitřní registruje stanovy, které musí obsahovat název sdružení, sídlo, cíl činnosti sdružení, orgány sdružení, určení orgánů a funkcionářů oprávněných jednat jménem sdružení, ustanovení o organizačních jednotkách a zásady hospodaření.³⁷

2.5.2. Obecně prospěšná společnost (o.p.s.)

Obecně prospěšná společnost je nestátní nezisková organizace podléhající veřejné kontrole, poskytující obecně prospěšné služby za předem stanovených a pro všechny uživatele stejných podmínek. Za služby, které obecně prospěšná společnost poskytuje, lze stanovit i poplatky, ale zisk o.p.s. nesmí být použit ve prospěch zakladatelů, manažerů či jiných zaměstnanců společnosti, nýbrž musí být investován do poskytování dalších služeb. Zakladateli se mohou stát právnické osoby, fyzické osoby, stát, případně kombinace těchto subjektů.³⁸

Postavení obecně prospěšné společnosti upravuje zákon č. 248/1995 Sb. o obecně prospěšné společnosti, který nabyl účinnosti 1.1. 1996.

Pro vznik o.p.s. musí být podán u Krajského soudu (podle sídla společnosti v Rejstříku obecně prospěšných společností) návrh na zápis s těmito přílohami: zakládající smlouva/listina (písemná smlouva potvrzující splnění požadavků na vznik právnické osoby, její obsah je dán příslušnými zákony³⁹), čestná prohlášení členů správní rady, dozorčí rady, výpisy z trestního rejstříku členů správní rady, dozorčí rady, ověřené podpisové vzory osob oprávněných jednat jménem společnosti, doklad o splnění podmínek pro výkon činnosti, doklad o oprávnění k umístění sídla,

³⁷ DOHNALOVÁ, M. *Antropologie občanské společnosti*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-7204-339-0. str. 147.

³⁸ Tamtéž, str. 147.

³⁹ Tamtéž, str. 157.

prohlášení správce vkladu zakladatelů (je-li vkládán), posudek k ocenění nepeněžitých vkladů (jsou-li vkládány).

V zakládací smlouvě/listině musí být uvedeny následující údaje: zakladatelé společnosti, název a sídlo společnosti, druh poskytovaných služeb, podmínky poskytování služeb, případně také doba, na kterou se společnost zakládá, není-li zakládána na dobu neurčitou, identifikace členů první správní rady, majetkový vklad zakladatelů (je-li vkládán) a způsob zveřejnění výroční zprávy. Výroční zpráva je detailní přehled o zhodnocení veškeré činnosti společnosti v minulém kalendářním roce včetně zprávy o hospodaření.⁴⁰

Statutární orgány o.p.s. tvoří správní rada a dozorčí rada jako kontrolní orgán roční účetní uzávěrky a výroční zprávy a vykonávání činnosti v souladu se zákony a zakládací jistinou. Výkonným orgánem o.p.s. je ředitel, který nemůže zastávat funkci ani v dozorčí radě ani ve správní radě.⁴¹

2.5.3. Nadace

Nadace je účelové sdružení majetku zřízené a vzniklé podle zákona o nadacích a nadačních fondech č. 227/1997 Sb. pro dosahování obecně prospěšných cílů. Na rozdíl od zákona o obecně prospěšných společnostech podává zákon i výčet obecně prospěšných cílů. To znamená, že stát přesně vymezuje pro jaké obecně prospěšné aktivity mohou být nadace a nadační fondy zakládány.⁴² Jak už bylo zmíněno, jedná se zejména o rozvoj duchovních hodnot, ochranu lidských práv nebo jiných humanitárních hodnot, ochranu přírodního prostředí, kulturních památek a tradic, rozvoj vědy, vzdělávání, tělovýchovy a sportu. Majetek nadace je tvořen nadačním jměním a ostatním majetkem nadace. Celková hodnota nadačního jmění nesmí být nižší než 500 000 Kč a po celou dobu fungování nadace nesmí pod tuto hranici spadnout. Výnosy z nadačního jmění a ostatní majetek používá nadace k dosahování

⁴⁰DOHNALOVÁ, M. *Antropologie občanské společnosti*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-7204-339-0. str. 156.

⁴¹ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3. str. 23.

⁴²Tamtéž, str. 25.

účelu, pro který byla založena. Nadačním jměním se rozumí peněžní vyjádření souhrnu veškerých peněžních i nepeněžních vkladů a nadačních darů zapsaných v nadačním rejstříku. Může být tvořeno peněžními prostředky, cennými papíry, nemovitými a movitými věcmi i jinými majetkovými hodnotami.⁴³

Zákon rovněž ukládá nadacím za povinnost vypracovat výroční zprávu a roční účetní uzávěrku jako nástroje veřejné kontroly.⁴⁴

2.5.4. Nadační fond

Nadační fond je stejně jako nadace definován jako účelové sdružení majetku zřízené a zaniklé podle zákona o nadacích a nadačních fondech č. 227/1997 Sb., pro dosahování obecně prospěšných cílů. Rozdíl je v tom, že nadační fond používá k dosahování účelu, pro který byl zřízen, všechny svůj majetek.⁴⁵

2.6. Úloha neziskových organizací

Cílovou funkcí neziskových organizací občanského sektoru, jak už bylo zmiňováno, není dosahování finančního zisku, nýbrž dosahování užitku a směřování k naplnění cílů a poslání organizace. Neziskové organizace nesledují obchodní ani profesní zájmy svých členů, ale zájmy veřejnosti a usilují o dobro skupin či celé společnosti.

Ve Zprávě Evropské komise z roku 1995 se uvádí, že nestátní neziskové organizace dominují ve čtyřech oblastech, a těmi jsou vzdělávání a výzkum, zdravotnictví, sociální služby, kultura a rekreace. Občanský sektor tedy hraje důležitou roli v téměř každé oblasti sociálního života.⁴⁶ „Organizace přispívají k vytváření zaměstnanosti, aktivnímu občanství, demokracii, zajišťují širokou škálu

⁴³ DOHNALOVÁ, M. *Antropologie občanské společnosti*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-7204-339-0. str. 146.

⁴⁴ ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3. str. 26.

⁴⁵ Tamtéž, str. 26.

⁴⁶ *Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. 1. vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. ISBN 80-239-4057-0. str. 6.

služeb, zastupují zájmy občanů vzhledem k různým (veřejným) úřadům a hrají důležitou roli v podpoře a zaručování lidských práv a vývojové politice.“⁴⁷

V prostředí neziskových organizací vznikají a rozvíjejí se lidské vlastnosti jako altruismus, dobročinnost, solidarita a filantropie⁴⁸.

Podle ekonomů jsou neziskové organizace významnou součástí ekonomiky rozvinutých zemí. Neziskové organizace dokážou řešit různé projevy tržního selhání, tzv. externality. Činnost neziskových organizací je z ekonomického hlediska výhodná pro státní i tržní sektor, jelikož svými aktivitami mohou tyto organizace přispět ke zmírňování napětí mezi nabídkou a poptávkou v netržních oblastech a přispívat ke snižování sociálního napětí. Neziskové organizace jsou alternativou k centralizovaným státním institucím, které zabezpečují veřejně prospěšné činnosti a sociální služby. Na rozdíl od nich je neziskový sektor více pružnější a méně závislý⁴⁹.

⁴⁷ *Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. 1. vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. ISBN 80-239-4057-0. str. 6.

⁴⁸ DOHNALOVÁ, M. *Antropologie občanské společnosti*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-7204-339-0. str. 63.

⁴⁹ DUBEN, Rostislav. *Neziskový sektor v ekonomice a společnosti*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1996. ISBN 80-85963-19-1. str. 93.

3. Občanský sektor a občanská společnost

Občanský sektor je součástí složitého celku společnosti. V této kapitole představím koncepty občanské společnosti, které pomohou začlenit občanský sektor do širších společenských souvislostí.

3.1. Občanská společnost

Občanskou společnost chápeme jako „prostor pro jednání a sdružování mezi rodinou, trhem a státem.“⁵⁰ Do tohoto prostoru spadají organizace jako například již zmíněné nadace, obecně prospěšné společnosti nebo nadační fondy. Vedle této organizované části existuje v rámci občanské společnosti ještě neorganizovaná část, do které patří neformální společenství a sítě, veřejná shromáždění, demonstrace a v neposlední řadě samotní občané.⁵¹

Občanský sektor je tedy označení pouze pro jednu část občanské společnosti a je tedy zřejmé, že se tento pojem významově neshoduje s pojmem občanská společnost, neboť sem patří již zmíněné neformální občanské aktivity. Skovajsa zdůrazňuje, že pojem občanská společnost zahrnuje také „hodnoty, společenské normy a zvyklosti, které určují, jak občané jednají a co považují za správné. Občanská společnost je tedy širší termín než občanský sektor. Občanské organizace vyrůstají ze základu tvořeného právě občanskou společností.“⁵²

3.2. Různá pojetí občanské společnosti

Pro pochopení funkce a podstaty neziskových organizací a občanského sektoru je důležité nějakým způsobem vymezit historické, antropologické, sociologické, kulturní a politické principy utváření lidské společnosti. Není sporu o tom, že občanská společnost byla součástí moderních demokratických společností v atlantické civilizaci, byla důležitá pro vývoj hodnot a vlastností, které byly nutné pro

⁵⁰ SKOVAJSA, Marek, et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str. 30.

⁵¹ Tamtéž, str. 31.

⁵² Tamtéž, str. 31.

demokratické soužití lidí v moderních státech. V oblasti společenskovední existují rozdílné názory na to, jaké všechny oblasti moderní demokratické společnosti spoluvytvářejí občanskou společnost, tato rozdílnost je založena na odlišné historické zkušenosti jednotlivých evropských národů. Následné údaje o jednotlivých pojetí občanské společnosti jsou čerpány především z knihy K. Müllera jr. *Češi a občanská společnost*.

Podle L. Prudkého⁵³ je východiskem pro pojetí občanské společnosti pochopení dichotomie otevřené a uzavřené společnosti, přičemž vychází při této charakteristice z knihy K. R. Poppera (1902 – 1994) *Otevřená společnost a její nepřátelé*, i když ten nebyl prvním, kdo otázku otevřené a uzavřené společnosti vyslovil. Podle Poppera odlišuje uzavřenou a otevřenou společnost především vztah individua ke společnosti s možností kritiky politických rozhodnutí.⁵⁴ Nejednoduché postavení plynoucí ze svobody jedince v otevřené společnosti, vyžaduje zvládnutí určitých dovedností. „...rodíme se sice s dispozicí ke svobodě, ale teprve sociálním učením získáváme dovednosti pro to, abychom svobodnými byli.“⁵⁵ Otevřená společnost je společností demokratickou, přičemž demokratická společnost se dosud zdá být pro naši civilizaci tou nepřijatelnější. Podle K. Müllera podmiňuje existenci moderní demokracie existence občanské společnosti jako její záruky⁵⁶ a toto tvrzení je dnes všeobecně bráno jako fakt.

Společnost otevřená naslouchá kritice v neustálém procesu „hledání, pojmenovávání a ověřování společenských hodnot, zájmů a priorit, čímž vytváří společenské zdroje moci a vlády, jíž tímto poskytuje morální základ a legitimitu“⁵⁷.

V případě strukturálního pojetí občanské společnosti existují spory mezi tím, co vše občanskou společnost v moderní demokratické společnosti zakládá, zjednodušeně řečeno, zda je to stát, veřejnost, trh či jejich různé kombinace.

⁵³ www.fhs.cuni.cz/kos/.../obcansky_sektor_studie_a_souvislosti.doc

⁵⁴ Kolektiv autorů, *Filosofický slovník*. 2. vyd. Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN 80-7182-064-4. str. 321.

⁵⁵ www.fhs.cuni.cz/kos/.../obcansky_sektor_studie_a_souvislosti.doc

⁵⁶ MÜLLER, Karel, jr. *Češi a občanská společnost: Pojem, problémy, východiska*. 2. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-387-3. str. 14.

⁵⁷ Tamtéž, str. 29.

Podle knihy K. Müllera, který v následujícím vymezení vychází ze schématu Charlese Taylora, zakládají dva výchozí koncepty pro pojetí občanské společnosti John Locke (1632 – 1704) a Charles Montesquieu (1689 – 1755). Lockova tradice zakládá ideu nepolitické dimenze společnosti a Montesquieova tradice „definuje společnost politickou organizovaností, kde je ale tato organizovanost konstitučně rozptýlena mezi mnoho nezávislých zdrojů“.⁵⁸ Hegel pak spojuje obě pojetí a občanskou společností rozumí sféru mezi rodinou a státem, která je tvořena trhem a veřejností. Podle K. Müllera však nebyl Hegel zastáncem suverenity lidu, ale stavil se tak proti státní moci vycházející z voleb, proti tiskové svobodě i veřejnému mínění. Hegelovský odkaz pak dále rozvinuli Alexis de Tocqueville (1805 – 1859) a Fridrich August Hayek (1899 – 1992), přičemž Tocqueville navazuje ve svém myšlení na Montesquiea a Hayek na Locka.

Tocqueville byl francouzský politik a historik, který podle Müllera chápe demokracii jako neustálý proces, jehož podstatou je právě ona neukončenost a bezcílnost, velký důraz klade na existenci různých samostatných občanských sdružení jako protiváhu vlády. Smyslem těchto sdružení je utváření morálního klimatu ve společnosti a jsou také místem vzniku veřejného mínění, které „legitimizuje činnost vlády“.⁵⁹ Moc je v jeho pojetí decentralizována a ke kontrole a rovnováze politické moci jsou důležitým článkem právě různá sdružení.

Hayek byl rakouský ekonom, který ve své koncepci popisuje ideu volného trhu. Místo slova ekonomie používá pojem katallaxe, jímž označuje řád, „který vzniká vzájemným přizpůsobováním se mnoha individuálních ekonomik na trhu.“⁶⁰ Katallaxe je podle něj prospěšná členům společnosti, neboť dochází k nevědomému uspokojování potřeb druhých. Tržní řád drží společnost pohromadě, sladuje partikulární cíle členů společnosti a společně ustanovené cíle tak činí zbytečnými. Jediným úkolem státu je stanovit pravidla tak, aby měli všichni stejné podmínky a

⁵⁸ MÜLLER, Karel, jr. *Češi a občanská společnost: Pojem, problémy, východiska*. 2. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-387-3. str. 30.

⁵⁹ tamtéž, str. 57.

⁶⁰ tamtéž, str. 62.

šance. Odmítal zásahy do ekonomiky a úsilí o řízení společnosti, které vedou k potlačení svobody jedince a ke vzniku totalitní společnosti.⁶¹

Strukturální pojetí společnosti, ve kterém se prolínají dva hlavní myšlenkové proudy, které vycházejí z tradice Locka a Montesquiea, poskytl základ pro současné spory o vymezení pojmu občanské společnosti. K. Müller ve své knize rozlišuje dvě zastřešující skupiny přístupů – sociokulturní a ekonomické (redukcionistické) pojetí.

Kořeny sociokulturního pojetí občanské společnosti sahají do tradic Locka i Montesquiea a v jeho rámci vystupují další tři přístupy – generalisté, maximalisté a minimalisté.

Představitelé generalistů jako Gellner a Pérek-Díaz dávají mezi občanskou společnost a moderní pojetí demokracie rovnítko, protože podle nich tvoří strukturu občanské společnosti trh, veřejnost a odpovědná veřejná autorita. Maximalisté jako Keane, Havel nebo Pithart mají v rámci občanské společnosti veřejnost a trh, ale chybí veřejná autorita. Tomuto konceptu se také říká „deštníkový koncept“, přičemž jeho představitelé chápou občanskou společnost jako společnost mínus stát.⁶² Podle minimalistů stojí sféra občanské společnosti mimo veřejnou autoritu, tedy stát, trh, ale i od jiných veřejných sfér, „jež jsou vnímány jako sféry, které neposkytují žádnou oporu pro vzájemnou solidaritu jednotlivých členů“.⁶³ Jde jim tedy především o lidskou solidaritu, hledání příležitosti ke společnosti. V tomto pojetí se podle Müllera vyznačuje občanská společnost bohatým občanským životem, občanskými aktivitami a je zde kladen důraz na občanské ctnosti a veřejné blaho a je totožná s charakteristikou občanského sektoru. Spor v rámci sociokulturního pojetí je tedy veden mezi generalisty a maximalisty na jedné straně a minimalisty na straně druhé a stojí na hlavním rozdílu těchto dvou proudů, kterým je zařazení či nezařazení veřejné autority do konceptu občanské společnosti.

Vedle sociokulturního pojetí občanské společnosti existuje tedy druhý přístup ekonomický (redukcionistický), který vychází z myšlenkového proudu J. Locka.

⁶¹ Kolektiv autorů, *Filosofický slovník*. 2. vyd. Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN 80-7182-064-4. str. 162-3.

⁶² MÜLLER, Karel, jr. *Češi a občanská společnost: Pojem, problémy, východiska*. 2. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-387-3. str. 68.

⁶³ Tamtéž, str. 69.

Jedním z hlavních představitelů tohoto přístupu je pak Marx, který vychází především z Hegela. Marx chápe občanskou společnost jako sféru ekonomických aktivit, jeho koncept vytváří předlohu pro současnou, levicově zaměřenou variantu ekonomického pojetí občanské společnosti, která redukuje společenské konflikty na konflikty ekonomické. Druhou variantou současného ekonomického pojetí občanské společnosti je podle Müllera kapitalistická varianta, která považuje za základ společnosti autonomní trh, do jehož chodu stát zasahuje jen velmi omezeně. O ideji minimálního státu mluví libertariáni či ekonomičtí liberálové. Hlavní hrozbou pro přístup je podle Taylora, jak jej interpretuje Müller, hrozba marginalizace politiky, kdy se společnost stále více odpoutává od státu, jehož role je spatřována pouze v plnění administrativní funkce. Také je zde nebezpečí přílišné orientace na blahobyt a stahování lidí z veřejného prostoru do soukromé sféry. „Společnosti hrozí, že ztratí svoji širší dynamiku, že upadne do jakéhosi konzervativního požitkářského hedonismu“.⁶⁴ Ekonomické neboli redukcionistické pojetí přezírá tedy veřejnost jako podstatnou složku občanské společnosti.

Podle K. Müllera neexistují mezi mysliteli vážnější spory o občanské společnosti jako o hodnotovém systému, nejdůležitější poslání je spatřováno ve funkci občanské společnosti jako místa, kde dochází ke spontánnímu spolčování lidí, kteří ve svém nezávislém společném jednání vytvářejí obranný val proti rozpínavosti státu. Taylor v interpretaci K. Müllera vymezuje dvě pojetí občanské společnosti jako obranného valu. V prvním pojetí (slabším, vycházejícím z Lockovy tradice) tvoří občanskou společnost volná sdružení striktně oddělená od státní moci, ve druhém (silnějším) je občanská společnost vnímána jako strukturovaný celek, kdy je taková společnost schopna sama sebe „strukturovat a koordinovat svoje jednání skrze takové asociace, které jsou nezávislé na státní moci, přičemž souhrn a souhra těchto asociací může významně vymezovat a ohýbat chod státní moci.“⁶⁵ K silnějšímu konceptu inklinují generalisté, maximalisté a i minimalisté, kdežto ke slabšímu redukcionisté.

⁶⁴ MÜLLER, Karel, jr. *Češi a občanská společnost: Pojem, problémy, východiska*. 2. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-387-3. str. 96.

⁶⁵ Tamtéž, str. 29.

3.3. Historie občanské společnosti v českých zemích

Exkurze do historie české občanské společnosti je důležitá pro pochopení jejího současného stavu, neboť každá občanská společnost je formována na základě historie a politických, sociálních a ekonomických vlivů, které na ni působí. Kombinace těchto vlivů utvářela vědomí lidí, podmínky pro jejich životy a prostor k projevení občanských postojů. Současná česká občanská společnost a občanský sektor navazují na dlouhou a bohatou tradici sdružování a občanských aktivit, která byla přerušena hned dvěma nepřátelskými totalitními režimy.

3.3.1. Vývoj občanské společnosti do roku 1867

Sdružování a další občanské aktivity na nenáboženské bázi mají staré kořeny a od 19. století dokonce začaly převažovat nad sdružováním, které bylo motivováno nábožensky. Až do poloviny 19. století existovaly cechy a další instituce, které sdružovaly řemeslníky a pečovaly o své příslušníky trpící nouzí. Ještě dříve vznikaly nenáboženské dobročinné ústavy, které byly zakládány institucemi nebo jednotlivci. V 18. století se na činnosti zatím nepočetných spolků podílela většinou šlechta a občas i bohaté měšťanstvo. Typickými formami sdružování té doby byly vědecké akademie a zednářské lóže.⁶⁶

Během 19. století se občanské sdružování rozvíjelo stále rychleji a v druhé polovině století nabylo doslova masových rozměrů a stalo se účinným nástrojem národního obrození. Revoluční léta 1848-1849 přinesla rozmach sdružovacích aktivit. V této době se objevilo velké množství zejména vlasteneckých, radikálních a studentských spolků, které však byly v následujícím absolutistickém období potlačeny. Občanské sdružování v českých zemích se začalo znovu rozvíjet až s liberalizací rakouského politického systému po roce 1860. V této době vznikla řada významných spolků jako pěvecký spolek Hlahol či tělovýchovný Sokol, který se v následujících letech stal jednou z nejvýznamnějších českých organizací občanské společnosti na dlouhých 90 let. Od počátku šedesátých let se také rozvíjela činnost

⁶⁶ SKOVAJSA, Marek, et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str. 51.

první české politické strany, která byla nazvána Národní strana a jejímž představitelům se říkalo staročeši. Celkově v té době docházelo k revitalizaci společenského a politického života na jedné straně a k národnostní polarizaci na straně druhé.⁶⁷

Jak spolčovací aktivity nabíraly na intenzitě, byly postupně upravovány ze strany státu nejrozličnějšími zákony a dekrety. Ty byly postupně vydávány v letech 1843, 1849 a 1852. Dekret z roku 1852 byl značně restriktivní a stanovil, že spolky musí získat povolení k činnosti od státu. Rok 1867 však přinesl nový, významný zákon o spolčování č. 134/1867, který byl v českých zemích platný dokonce až do roku 1951. Tento zákon byl významný především tím, že nastolil poměrně liberální podmínky pro zakládání spolků, které už nepodléhaly povolovacímu, ale pouze ohlašovacímu režimu. O něco přísněji však byly regulovány tzv. politické spolky, které byly vyčleněny jako zvláštní skupina.⁶⁸

3.3.2. Vývoj občanské společnosti od roku 1867 do konce 19. století

Od konce šedesátých let 19. století nabírala spolková činnost na ještě větší síle a rapidně vzrůstal počet zakládaných spolků. Vznikaly spolky kulturní, nacionální, zábavní, profesní, muzejní, střelecké, divadelní, pohřební a mnohé další. Vznikaly nebo ve své činnosti dále pokračovaly dobročinné a podpůrné spolky a nadace, studentské a buršácké spolky, vzdělávací a osvětová sdružení a další organizace občanské společnosti. Vznikaly a rozvíjely se také ženské spolky, začaly se zakládat dobrovolné hasičské sbory, řemeslnické a dělnické spolky a odbory hájící zájmy zaměstnanců vůči zaměstnavatelům. Dynamický rozvoj zaznamenala družstva, svépomocná hnutí, vzájemné pojišťovací společnosti, záložny a banky, které představovaly důležitý nástroj zlepšení materiální situace dělníků, drobných zemědělců a řemeslníků a dnes jsou považovány za jádro tzv. sociální ekonomiky⁶⁹.

⁶⁷ SKOVAJSA, Marek, et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str. 51.

⁶⁸ Tamtéž, str. 51-52.

⁶⁹ Tvořena na státě nezávislými organizacemi a podniky, které produkují statky, služby se sociálním cílem; podniky sledujícími cíle obecného zájmu a nerozdělujícími svůj zisk mezi podniky.

Značně aktivní byla také oblast sportovního sdružování. Dále byla založena celá řada nových politických stran. Velmi početné byly spolky kombinující zábavní, vzdělávací a dobročinné funkce. K těmto spolkům patřily baráčnické obce a celá řada dalších spolků určených pro smysluplné využití volného času. Ke zlepšení vzhledu českých měst a obcí svojí činností přispívaly zkrášlovací spolky a spolky ustavené na podporu výstavby veřejných staveb. V této souvislosti je nutné zmínit také dárcovství a dobrovolnictví, která se uplatnila při získávání prostředků na vybudování reprezentativních národních institucí. Už v 19. století metody fundraisingu⁷⁰ zahrnovaly veřejné sbírky, benefiční plesy, bazary, dražby a loterie. Na základě rozvoje kapitalistického hospodářství se také v této době zformovala vrstva bohatých českých podnikatelů a příslušníků svobodných profesí, z jejichž řad se rekrutovali významní mecenáši a filantropové.⁷¹

3.3.3. Občanská společnost v průběhu 20. století

Od začátku 20. století až do roku 1938 s výjimkou období první světové války pokračoval kvantitativní nárůst organizací občanského sektoru a spolkový život byl stále pestřejší a komplexnější.

Do prostředí české občanské společnosti začaly prosakovat také zahraniční vlivy. Byla založena například česká skautská organizace Junák navazující na tradici skautského hnutí v Británii a USA nebo česká pobočka charitativní organizace Armáda spásy. Obecně se dají občanské aktivity období první republiky na jedné straně popsat jako velmi pestré a stále lépe organizované, a na straně druhé také jako polarizovanější vinou sociálního a etnického napětí. Organizace se diferencovaly na základě příslušnosti k různým politickým stranám, ideologiím a etnickém principu. Ustavovaly se organizace české, slovenské, německé a židovské. Tato etnická

⁷⁰ objevování a vyhledávání možných dárců a způsoby, jak tyto dárce žádat o peníze (finanční podporu); zaměřeno na trh dárců.

⁷¹SKOVAJSA, Marek, et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str. 53.

pluralita „zvyšovala společenské napětí, ale současně vytvářela konkurenční prostředí, které podporovalo činnost a umožňovalo vzájemné učení.“⁷²

V období Protektorátu Čechy a Morava byl zlikvidován demokratický politický systém první republiky včetně ochrany lidských práv a svobod. I když nacionální socialismus sám sebe označoval za lidové hnutí, likvidoval demokratická občanská hnutí a organizace, a to včetně těch německých. Organizace, které tento proces likvidace přežily, musely výrazně omezit nebo dokonce zastavit své aktivity. Mnoho příslušníků předválečných organizací se aktivně zapojovalo do protinacistického odboje. Nacisté v tomto období systematicky potlačovali spontánní občanský život a snažili se občany sdružovat do kontrolovaných masových organizací.

Ani poválečné období nebylo pro českou občanskou společnost jednoduché. Na straně jedné probíhala obnova prvorepublikových sdružení a dalších svobodných občanských aktivit, na straně druhé se již připravovalo převzetí moci komunistickou stranou. V zájmu této strany bylo udržení centralizace a kontroly občanských aktivit a spolků, které začaly už za Protektorátu.⁷³

Další přerušování období znovu se rozvíjející občanské společnosti přišlo s únorem 1948. Společenská pluralita a zdroje možné opozice nebyly v zájmu komunistického státu, a proto se je snažil prostřednictvím represivních zásahů a nových zákonů likvidovat. Zákon č. 68/1951 Sb., o dobrovolných organizacích a shromážděních zrušil platnost rakouského zákona z roku 1867 a zavedl povolovací řízení před národními výbory. Spolky, nadace a další typy občanského sektoru, které by pro komunistický režim mohly svojí činností představovat jakoukoliv hrozbu, byly buď rušeny nebo transformovány na masové společenské organizace. Organizace občanského sektoru, které těmto přímým represím unikly, byly podřízeny přísnému státnímu dohledu. Výše zmiňovaným zákonem bylo za dobrovolné organizace výslovně prohlášeno několik masových společenských svazů jako Revoluční odborové hnutí (ROH), Československý svaz mládeže, Československý svaz žen nebo Svaz československo-sovětského přátelství. Dobrovolné organizace

⁷² SKOVAJSA, Marek, et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str. 54-55.

⁷³ Tamtéž, str. 56.

tvořily součást tzv. Národní fronty, což byl zastřešující svaz plně kontrolovaný komunistickou stranou.⁷⁴

V období tzv. Pražského jara v letech 1967-1969 došlo k uvolnění režimu, což mělo za následek částečnou obnovu spolkové činnosti a občanských aktivit. Do společnosti se znovu dostávaly zahraniční podněty a trendy a vznikaly zejména politicky zaměřená sdružení. Ani tato éra svobodného spolkového života neměla dlouhého trvání a byla potlačena sovětskou invazí a následným procesem tzv. normalizace.

Pookupační režim se snažil zabránit veškerým svobodným občanským aktivitám, neboť si byl vědom své nedostatečné legitimacy v očích veřejnosti. I přes veškeré snahy se režimu nepodařilo zabránit všem občanským aktivitám. Nejvýznamnější nezávislou občanskou iniciativou byla Charta 77, s jejíž činností byly propojeny další iniciativy pomáhající pronásledovaným chartistům a jejich rodinám. V druhé polovině 80. let nabírala spontánní občanská aktivita na síle, vznikaly další nezávislé politické a občanské aktivity a konala se veřejná protirežimní shromáždění. 19. listopadu 1989 vzniklo Občanské fórum, které spojovalo síly bojující proti komunistickému režimu. Po pádu komunistického režimu se otevřela nová kapitola občanské společnosti v českých zemích.⁷⁵

3.4. Současná situace občanské společnosti

Současná podoba české občanské společnosti je ovlivněna historickými událostmi. V následujících dvou podkapitolách představím společensko-politický kontext transformace občanského sektoru postkomunistické občanské společnosti.

⁷⁴ SKOVAJSA, Marek, et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0. str. 56.

⁷⁵ Tamtéž, str. 57-58.

3.4.1. Postkomunistická občanská společnost – negativní společensko-politický kontext transformace občanského sektoru

Jak bylo popsáno v předcházejících kapitolách, totalitní režimy nepřály rozvoji neziskového sektoru a snažily se ho všemi možnými prostředky omezovat a likvidovat, protože se obávaly negativních dopadů na centralizovanou státní moc. Následkem toho se po několik desetiletí v českých zemích občanský sektor nevyvíjel tak, jako se vyvíjel v zemích demokratických. Navázání na období první republiky a na krátké období po druhé světové válce nebylo snadné, protože po pádu monopolu komunistické strany zdědily postkomunistické země „vysoce fragmentovanou a atomizovanou společnost se značným deficitem důvěry mezi občany navzájem i mezi jednotlivci a státem. Toto dědictví, poněvadž je skryto v hodnotách a vzorech chování lidí, se překonává jen pomalu a svízelně. Lidé nejsou navyklí se sami sdružovat a hájit své ohrožené zájmy. Představitelé veřejné správy nejsou zvyklí vyjednávat s představiteli různých zájmových skupin ani s klientskou veřejností.“⁷⁶

Dlouhé období vlády autoritářských režimů tedy mělo za vinu vytvoření zvláštního dědictví v podobě směsice tradic, které ovlivnily současný vztah státu a občanského sektoru. Mezi negativní tradice patří nedůvěra ke smysluplnosti a k možnosti veřejně se angažovat skrze občanské organizace. Tento trend pramení z opakované zkušenosti s „...masovým perzekvováním představitelů (ale i řadových členů) různých NO i s vnucovanou, neautentickou participací na aktivitách komunisty kontrolovaných pseudoobčanských organizací postupně přivedly obyvatelstvo ČR k přijetí opatrných strategií. Výsledkem těchto perzekucí a kontroly je malá podpora neziskových organizací ze strany veřejnosti, což značně oslabuje jejich vyjednávací pozici vůči vládě a stěžuje lobbovací aktivitu v parlamentu.“⁷⁷

Další tradicí s negativním dopadem je tradice klientelismu. Klientelismus⁷⁸ se v období budování socialistické společnosti vyvinul v dominantní systém

⁷⁶ ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3. str. 16.

⁷⁷ FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1. str. 74.

⁷⁸ původně označení vztahu feudálního pána (patrona) a poddaného (klienta), který byl jeho

společenské gratifikace a stal se osvědčenou strategií přežití jedince v nedostatkové společnosti. „Sítě vzájemných úsluh a protekcí přežily pád komunismu i vlnu merokratismu po r. 1989. Nomenklaturní bratrství bývalých příslušníků komunistické elity sice ztratila na svém významu, ale schopnost státu vynucovat dodržování zákonnosti a standardních postupů vyřizování záležitostí občanů výrazně poklesla. Vznikla poptávka po náhradních autoritách a institucích zajišťujících to, na co stát nestačí. Kromě trhu a neziskových organizací této příležitosti využily i staré, osvědčené klientské sítě.“⁷⁹ Bohužel konkurence, kterou klientské síly představují pro neziskové organizace, je značná, neboť lidé se jen těžko vzdávají svých ověřených strategií.

Do kategorie tradic, které podědila česká společnost po éře komunismu, patří i tradice občanské pohodlnosti. Občanskou pohodlnost v lidech zasela a vypěstovala propagandisticky zdůrazňovaná všemohoucnost socialistického státu řešit veškeré problémy občanů. Pod vlivem této propagandy většina obyvatel skutečně začala akceptovat státněpaternalistickou ideologii a došla k přesvědčení, že „jedině stát je schopný se o ně postarat a oni sami se mu do toho nemají moc plést.“⁸⁰ Toto přesvědčení mělo za vinu, že i po pádu komunistického režimu nadále vyčkávali a někteří stále vyčkávají na to, co pro nápravu jejich problémů podnikne stát a jen velmi pomalu a neochotně se zapojovali a zapojují do občanských aktivit.

Dalším problémem, se kterým se obnovující občanský sektor musel potýkat, bylo dědictví rozsáhlé sítě státních organizací. Státněpaternalistickým očekáváním obyvatelstva bylo v období socialismu nutné přizpůsobit státní správu, která se dostala do role monopolního dodavatele především školských, sociálních a zdravotních služeb. Vznikla tak tradice centralistického přístupu k řešení sociálních

chráněncem, za což mu projevoval svoji oddanost. Přeneseně se dnes používá pro nahrazování obecných (legálních) pravidel ve veřejné správě vztahy specifické reciprocity mezi podřízenými a nadřízenými, či mezi politiky, úředníky a občany, které jsou v zásadním rozporu s moderním liberálním pojetím právního státu.

⁷⁹ FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1. str. 74.

⁸⁰ Tamtéž, str. 75.

problémů. Pro tento účel si stát vystavěl rozsáhlou síť organizací a dá se říci, že si tak vytvořil vlastní, státní, centrálně řízený neziskový sektor tvořený rozpočtovými a příspěvkovými organizacemi podléhajícími příslušným ministerstvům. Tento sektor se stal v době rodícího se občanského sektoru jeho nejvýraznější konkurencí.⁸¹

3.4.2. Postkomunistická občanská společnost - pozitivní společensko-politický kontext transformace občanského sektoru

Dá se říci, že kromě tradice snahy o navazování na prvorepublikové demokratické období, působilo dědictví minulosti na rozvoj občanského sektoru v postkomunistické éře jako brzda. Rozvoj občanského sektoru narážel na státněpaternalistické očekávání obyvatelstva, centralistické tradice státní správy, klientelismus, tradici občanské pohodlnosti a nedůvěru ke smysluplnosti a možnostem se veřejně angažovat prostřednictvím občanských organizací. I přes všechna tato negativa působící na transformační vývoj občanského neziskového sektoru nastal po převratných politických událostech pohyb v celém spektru naší společenské reality. „Bouřlivý rozvoj byl zaznamenán nejen v početním růstu politických stran a nestátních podniků, ale i v překotně se vyvíjejícím nestátním neziskovém sektoru, vydělujícím se z vládního neziskového sektoru.“⁸² Nárůst počtu vzniklých nestátních neziskových organizací znázorňuje následující tabulka.

⁸¹ FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1. str. 75.

⁸² ŠKARABELOVÁ, S. *Když se řekne nezisková organizace: Příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3. str. 17.

Tabulka 1

Statistika počtu nestátních neziskových organizací v letech 1990 - 2010

Nestátní neziskové organizace	Občanská sdružení	Nadace	Nadační fondy	Obecně prospěšné společnosti	Evidované právnické osoby	Organizační jednotky sdružení
1990	3 879					
1991	9 366					
1992	prosinec 15 393	prosinec 1 551				
1993	prosinec 21 694	prosinec 2 768				
1994	prosinec 24 978	prosinec 3 800				
1995	prosinec 26 814	listopad 4 253				
1996	březen 27 807	březen 4 392		březen *1		
1997	březen 30 297	prosinec 5 238		březen 52		
1998	listopad 36 046	listopad **55	listopad **71	listopad 129		
1999	léto/podzim 38 072	prosinec 272	prosinec 695	prosinec 560		
2000	květen 42 302	květen 282	květen 735	květen 557		
2001	listopad 47 101	listopad 299	listopad 784	listopad 701		
2002	říjen 49 108	říjen 330	říjen 825	říjen 762	říjen 4 785	říjen 30 547
2003	listopad 50 997	listopad 350	listopad 859	listopad 884	listopad 4 946	listopad 31 509
2004	prosinec 53 306	prosinec 362	prosinec 898	prosinec 1 038	prosinec 4 927	prosinec 32 020
2005	prosinec 54 963	prosinec 368	prosinec 925	prosinec 1 158	prosinec 4 605	prosinec 33 178
2006	prosinec 58 347	prosinec 380	prosinec 992	prosinec 1 317	prosinec 4 464	prosinec 28 868
2007	prosinec 61 802	prosinec 390	prosinec 1048	prosinec 1 486	prosinec 4 446	prosinec 29 378
2008	prosinec 65 386	prosinec 411	prosinec 1095	prosinec 1 658	prosinec 4 399	prosinec 29 752
2009	prosinec 68 631	prosinec 429	prosinec 1168	prosinec 1 813	prosinec 4 347	prosinec 30 640
2010	červen 70 558	červen 446	červen 1190	červen 1 888	červen 4 332	červen 30 854

* Zákon č. 240/1996 Sb., o obecně prospěšných společnostech vstoupil v platnost 1. ledna 1998

** Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech vstoupil v platnost 1. ledna 1998

Zdroje: Český statistický úřad, Albertina - Přeměnný monitor

Zdroj: <http://neziskovky.cz/cz/fakta/neziskovy-sektor-v-cr/statistika/487.html>

Tento rapidní nárůst organizací občanského sektoru se dá vysvětlovat působením pozitivních společensko-politických vlivů, k nimž patří již výše zmíněná tradice navazování na prvorepublikové demokratické období, které se v novodobých dějinách českého státu zdá být zlatým věkem vztahu státu k nestátním neziskovým organizacím.

Dalším důvodem nárůstu je nová vlna liberalismu, kterou vyvolalo disidentské hnutí a následně se jí chopila i pravicová koalice vládnoucí v ČR od roku 1992 do roku 1998.⁸³

Možným vysvětlením dynamického nárůstu počtu neziskových organizací lze spatřovat také v tzv. teorii heterogenity. Výchozím předpokladem této teorie je poznatek, že svobodný trh není schopen pro občany zabezpečit veřejné statky (zboží a služby) v dostatečné míře. Jedná se tedy o již zmiňované selhání státu, což je v případě postkomunistického státu, jakým Česká republika je, vysvětlením věrohodným, neboť liberalizace politických a ekonomických poměrů byla doprovázena oslabením státu a nerozvinutostí tržního prostředí.

Dalším vysvětlením takového rozvoje může poskytnout teorie kolektivní identity, které spočívá v tom, že po pádu komunistického režimu se kolektivní identita rozplynula. Ti, kteří proti režimu bojovali, i ti, kteří ho podporovali, ztratili orientační bod. Někteří z nich našly náhradu v občanských aktivitách, protože je to sféra, která je osvobozená od státního aparátu a také od konzumního trhu.⁸⁴

3.4.3. Současná občanská společnost jako objekt výzkumu

V roce 2004 uskutečnila Nadace rozvoje občanské společnosti ve spolupráci s Fakultou humanitních studií Univerzity Karlovy výzkum občanské společnosti v České republice. Výsledkem je výzkumná zpráva „*Česká občanská společnost 2004: po patnácti letech rozvoje*“, která mapuje a hodnotí stav občanské společnosti v České republice a která ukazuje negativní i pozitivní společensko-politický kontext transformace občanské společnosti v praxi.

Hodnocení občanské společnosti vychází z výsledků průzkumu veřejného mínění, regionálních šetření, z případových studií, monitoringu médií a konzultací s osobami činnými v občanském sektoru. Zpráva se zabývala čtyřmi dimenzemi občanské společnosti, a sice *strukturou* (tj. celková velikost, síla, různorodost

⁸³ ŠKARABELOVÁ, S. *Když se řekne nezisková organizace: Příručka pro zastupitele krajů, měst a obcí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3. str. 18.

⁸⁴ FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1. str. 76-83.

občanské společnosti, *hodnotami, prostředím* (tj. celkový právní, politický, sociální, ekonomický a kulturní kontext, ve kterém občanská společnost existuje a působí) a *vlivem* (tj. dopad aktivit nevládních neziskových organizací na veřejnou politiku, možnost kontrolovat stát a firmy, schopnost reagovat na zájmy občanů, posilování schopnosti občanů rozhodovat za sebe a bránit své zájmy)⁸⁵.

Základní zpráva, kterou tento výzkum přinesl, zní, že občanská společnost v České republice je po patnácti letech svého vývoje poměrně silně rozvinutá a vyvážená bez dramatických slabin. Mezi nejslabší ze sledovaných dimenzí patří vliv a struktura. Podle výsledků je dopad aktivit organizací omezený bez silné účasti občanů, bez výrazné podpory veřejnosti a bez silného finančního zázemí. Naopak nejsilnější stránkou občanské společnosti jsou hodnoty, které podporuje, uplatňuje a v praxi se o ně opírá. Jmenovitě to jsou demokracie, tolerance, nenásilí, rovnost mužů a žen, boj s chudobou a ochrana životního prostředí. Prostředí, poslední sledovaná dimenze, je hodnocena jako poměrně dobrá⁸⁶.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že mezi vlajkové lodi české občanské společnosti patří ochrana životního prostředí a poskytování sociálních služeb. Neziskové organizace jsou v těchto oblastech velmi aktivní a relativně úspěšné. Dalším důležitým zjištěním je, že v občanské společnosti se aktivně angažuje polovina českých občanů. Nejčastěji jsou členy sportovních organizací, odborů, pěstitelských a chovatelských zájmových organizací nebo sborů dobrovolných hasičů. Výzkum dále potvrdil, že v české společnosti panuje atmosféra nedůvěry a opatrnosti. Pouze pětina dotázaných občanů souhlasí s tím, že se dá druhým lidem důvěřovat. Zajímavou informací je, že členové neziskových organizací vyjadřují důvěru v druhé dvakrát častěji, než lidé, kteří nejsou členy neziskových organizací⁸⁷. Výzkum přinesl i zajímavé zjištění ve vztahu státu k občanskému sektoru, a sice, že stát většinou komunikuje pouze s odbory a hospodářskými či profesními svazy. Většina jiných aktérů občanské společnosti zatím není v postavení respektovaných

⁸⁵ <http://nno.ecn.cz/index.stm?x=1964020>

⁸⁶ <http://nno.ecn.cz/index.stm?x=1964020>

⁸⁷ <http://nno.ecn.cz/index.stm?x=1964020>

partnerů. Také firmy jsou vůči neziskovým organizacím poměrně lhostejné a spolupráce mezi nimi a občanskou společností je spíše výjimečná⁸⁸.

Ze zprávy vyplývá, že organizace občanského sektoru postupně zlepšují svoji veřejnou image. Jsou veřejností stále více vnímány jako ti, kdo podporují dobročinnost a pomáhají potřebným, a také jako ti, kdo vytvářejí protipól státní byrokracie a zmírňují negativní dopady tržní ekonomiky. Stále však zůstává řada oblastí, na které by se měla občanská společnost zaměřit. V oblasti struktury se jedná zejména o zvýšení počtů lidí, kteří se účastní na aktivitách neziskových organizací, dále posilování dárcovství a dobrovolnictví a zlepšení schopnosti komunikace. V oblasti dopadu svých aktivit by se neziskové organizace měly zaměřit na posílení kontrolní aktivity směrem ke státu a firmám, vybudování si větší důvěry u veřejnosti, která zatím očekává řešení většiny svých problémů od státu, další zlepšování reakcí na potřeby a zájmy občanů a posilování veřejné diskuze o svých aktivitách.

⁸⁸ <http://nno.ecn.cz/index.stm?x=1964020>

4. Vzdělávání

Jak už bylo zmíněno, vzdělávání je podle Zprávy Evropské komise z roku 1995 jednou ze čtyřech oblastí, ve kterých neziskové organizace dominují. V této kapitole představím vzdělávání jako veřejně prospěšný cíl, koncepci a cíle vzdělávání jako rámec pro činnost nestátních neziskových organizací.

4.1. Vzdělávání jako veřejně prospěšný cíl

Vzdělávání je považováno za hlavní faktor úspěšnosti jedince i celé společnosti a je tak často charakterizováno jako tzv. pozitivní externalita⁸⁹. „To znamená, že vzdělaný člověk je na jedné straně přínosem pro celou společnost, přičemž jeho celospolečenský prospěch spočívá jednak ve vyšších příspěvcích do několika odvodových systémů, ale je také významným faktorem zaměstnanosti, blahobytu, produktivity práce a růstu ekonomiky.“⁹⁰ Vzdělaný jedinec přispívá k vyšší spotřebě, tím pádem zvyšuje příjem státní kasy, kterou navíc nezatěžuje svými sociálními nároky. Navíc vzdělaný jedinec nalézá lepší uplatnění na trhu práce a dosahuje vyšší psychosociální spokojenosti než jedinec, který se místo zvyšování kvalifikace věnoval výdělečným aktivitám.⁹¹

Z uvedeného vyplývá, že vzdělávání jedince je v zájmu celé společnosti, a tudíž je právem považováno za veřejně prospěšný cíl.

4.2. Legislativní rámec a koncepce vzdělávání v ČR

Chod vzdělávacího systému je regulován právní normou – legislativou, která vymezuje pravidla a prostor, ve kterém se aktéři pohybují. Česká republika se v otázce vzdělávání ztotožňuje s názorem, který považuje vzdělávání za jedno ze základních lidských práv poskytovaných všem lidem. Tento názor je v souladu se

⁸⁹ HYÁNEK, Vladimír, PROUZOVÁ, Zuzana, ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4. str. 154.

⁹⁰ Tamtéž, str. 154.

⁹¹ Tamtéž, str. 154.

všeobecnou deklarací a mezinárodními pakty o lidských právech, Evropskou chartou lidských práv, Úmluvou o právech dítěte, Ústavou České republiky a Listinou základních práv a svobod.⁹²

Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavy České republiky, obsahuje v Hlavě čtvrté upravující hospodářská, sociální a kulturní práva článek 33, který pojednává o vzdělávání. Tento článek stanovuje, že⁹³:

- Každý má právo na vzdělávání. Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon.
- Občané mají právo na bezplatné vzdělávání v základních a středních školách, podle schopností občana a možností společnosti též na vysoké škole.
- Zřizovat jiné školy než státní a vyučovat na nich lze jen za podmínek stanovených zákonem; na takových školách se může vzdělávání poskytovat za úplatu.
- Zákon stanoví, za jakých podmínek mají občané při studiu právo na pomoc státu.

Ucelenou koncepci vzdělávání v České republice představuje Národní program rozvoje vzdělávání a vzdělávací soustavy ČR (Bílá kniha), která byla přijata vládou v únoru 2001. Ve svém obsahu definovala proměnu společnosti obecně jako hlavní předpoklad rozvoje vzdělávací soustavy. Bílá kniha formuje principy vzdělávací politiky. Prvním principem je zajištění spravedlivého přístupu ke vzdělávacím příležitostem. Dalším principem je maximální možné rozvíjení potenciálu každého jedince, dále je to proměna tradiční školy a v neposlední řadě také nové utváření vzdělávacího systému.⁹⁴

Většina veřejných služeb v oblasti školství, mládeže a tělovýchovy je upravena právními předpisy, mezinárodními smlouvami, vnitroresortními a dalšími předpisy.

⁹² HYÁNEK, Vladimír, PROUZOVÁ, Zuzana, ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4. str. 155.

⁹³ http://www.mkc.cz/img/otevrena_skola/ke_stazeni/listina_zpas.pdf

⁹⁴ HYÁNEK, Vladimír, PROUZOVÁ, Zuzana, ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4. str. 155

1.1.2005 vešel v platnost školský zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.⁹⁵

4.3. Cíle ve vzdělávání – sféra činností neziskových organizací

Důležitým kurikulárním dokumentem, který rozpracovává hlavní cíle vzdělávání je *Národní program vzdělávání*. Vzdělávání se nevztahuje jen k procesu rozvíjení rozumových schopností, ale i k osvojování si sociálních dovedností, duchovních, morálních a estetických hodnot a žádoucích vztahů k ostatním lidem. Vzdělávání je proto zaměřeno na „rovinu osobního rozvoje, začleňování se do života společnosti a formování občana pro budoucí pracovní život.“⁹⁶

Mezi cíle vzdělávací soustavy patří⁹⁷:

- *Rozvoj lidské individuality*

Rozvoj lidské individuality je základní cíl nezbytný z hlediska jedince i celé společnosti, protože má vliv na celkový potenciál společnosti a je hlavním zdrojem jejího rozvoje a hospodářské prosperity.

- *Výchova k ochraně životního prostředí k zajištění udržitelného rozvoje společnosti*

V tomto cíli vzdělávání jde především o vytvoření citlivého vztahu k přírodě a utváření zdravého životního prostředí.

- *Posilování soudržnosti společnosti*

Vzdělávání je považováno za jednu z nejvýznamnějších integrujících sil ve společnosti.

- *Podpora demokracie a občanské společnosti*

- *Výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě v evropské i globalizující se společnosti*

⁹⁵ HYÁNEK, Vladimír, PROUZOVÁ, Zuzana, ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4. str. 156.

⁹⁶ Tamtéž, str. 156.

⁹⁷ Tamtéž, str. 156.

Vzdělávání by mělo přispívat k životu bez konfliktů a negativních postojů ve společenství jiných lidí, národů, menšin a kultur a k respektování a přijímání odlišností mezi lidmi.

- *Zvýšení konkurenceschopnosti ekonomiky a prosperity společnosti*

Vzdělávací soustava přispívá k vysoké úrovni rozvoje lidských zdrojů.

Ovlivňuje kvalifikaci, pružnost a přizpůsobivost pracovní síly, schopnost inovace, rozvíjení a využívání nových technologií a úroveň řízení.

- *Zvyšování zaměstnatelnosti*

Vzdělávání zvyšuje schopnost nalézt si zaměstnání a trvale se uplatňovat na trhu práce.

Nestátní neziskové organizace svým působením na vzdělávacím trhu přispívají k naplnění uvedených cílů vzdělávací soustavy. Jakým způsobem a na koho se zaměřují, představím na příkladu vybraných neziskových organizací v praktické části práce.

5. Neziskové organizace a vzdělávání

Neziskové organizace tak, jak jsou vymezené v této práci, působí v oblasti tzv. neformálního vzdělávání. Neformální vzdělávání je veškeré vzdělávání, které se nerealizuje ve formálních vzdělávacích institucích a nevede k ucelenému školskému vzdělávání. Neformální vzdělávání je zaměřené na určité skupiny obyvatel a je organizováno nejrozličnějšími institucemi a organizacemi občanské společnosti.

V rámci poskytování vzdělávání jako veřejné služby je také nutné rozlišovat, zda se jedná o organizace, které provozují školy a školská zařízení a jsou zapsány v síti škol a ty, které podporují vzdělávání. Subjekty podporující vzdělávání jsou právě nadace, nadační fondy, občanská sdružení a obecně prospěšné společnosti, jejichž posláním je podpora poskytovatelů vzdělávacích služeb a jejich činností, podpora osob zapojených do vzdělávacího procesu a jejich činností, nebo podpora školství a vzdělávání obecně.⁹⁸

Výhodou nestátních neziskových organizací podporujících vzdělávání oproti státním organizacím a institucím je, že lépe reagují na konkrétní potřeby svých klientů a jsou pestřejší v nabídce svých služeb. Svým klientům lépe rozumí a jsou jim blíží a lépe rozumí jejich potřebám, tudíž odpovídajícím způsobem zajišťují služby, které potřebují. Přesto se nestátní neziskové organizace potýkají s mnohými problémy, i když často lépe zajišťují dané služby.

5.1. Neziskové organizace zaměřené na vzdělávání a financování jejich aktivit

V žebříčku nejzávažnějších problémů nestátních neziskových organizací zaměřených na vzdělávání dominuje financování jejich aktivit.

Hlavní úlohu ve financování vzdělávacího systému České republiky má Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, do jehož kompetencí vedle

⁹⁸ PROUZOVÁ, Z. *Ekonomické výsledky neziskových organizací v oblasti vzdělávání v roce 2005*. 1. vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2006. ISBN 80-239-8448-9. str. 4.

stanovování základních principů financování škol a školských zařízení, předkládání návrhu školního rozpočtu, přidělování finančních prostředků školám a školským zařízením, které samo zřizuje, nebo které zřizuje církev, patří i přidělování finančních prostředků prostřednictvím krajů institucím, které zřizují kraje a jiní zřizovatelé. Školy a školská zařízení pobírají prostředky ze státního rozpočtu na tzv. přímé náklady na vzdělávání a pobírají i finance na ostatní neinvestiční výdaje. Naproti tomu financování subjektů podporujících vzdělávání mají od roku 2002 ve své působnosti krajské úřady. Nestátní neziskové organizace v oblasti vzdělávání získávají finanční prostředky na základě dotačního řízení. Poskytování dotací je upraveno zákonem č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, na základě účelových programů, které vyhláší poskytovatel dotace. Z uvedeného vyplývá, že se tedy nejedná o finanční prostředky dané zákonem, na které má subjekt automatické právo.⁹⁹

Česká republika jako člen Evropské unie využívá také možnosti čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů Evropské unie, a to především z Evropského sociálního fondu, který je finančním nástrojem Evropské unie pro investice do rozvoje lidských zdrojů prostřednictvím podpory zaměstnanosti, sociálního začleňování, celoživotního vzdělávání a do vytváření rovných příležitostí¹⁰⁰.

Díky tomuto systému financování nestátních neziskových organizací je nezbytné, aby tyto organizace měly vzdělané pracovníky v oblasti získávání peněžních prostředků na financování svých aktivit. V praktické části práce představím jednu z neziskových organizací, která se problematikou vzdělávání pracovníků občanského sektoru zabývá.

Dalším možným příjmem nestátních neziskových organizací je jejich vlastní podnikání. Nezisková organizace nesmí vzniknout za účelem výdělečné činnosti, avšak může provozovat výdělečnou činnost jako svoji doplňkovou činnost. Nezisková organizace se nesmí podílet na podnikání jiných osob nebo mimo území

⁹⁹ HYÁNEK, Vladimír, PROUZOVÁ, Zuzana, ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4. str. 159-162.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 173.

České republiky a má povinnost převést hospodářský výsledek do rezervního fondu. Chtějí-li neziskové organizace podnikat, musejí se samozřejmě registrovat u Živnostenského úřadu. Neziskové organizace mohou ze zisků z vlastní činnosti získat jistější finanční zdroje, než jaké jim plynou z grantů, dotací a darů. Je možné se domnívat, že neziskové organizace, které mají vysoký podíl příjmů z vlastních podnikatelských aktivit, se můžou více soustředit na své aktivity a lépe se rozvíjet.

Praktická část

1. Neziskové organizace zaměřené na vzdělávání, jejich aktivity a cílové skupiny

Jedním z cílů praktické části této práce bylo zmapování sféry činnosti a cílových skupin subjektů občanského sektoru zaměřených na vzdělávání. Musela jsem upustit od původního záměru vytvořit seznam všech neziskových organizací zaměřených na vzdělávání a pracovat se souhrnnými údaji. Seznam neziskových organizací poskytujících mimoškolní vzdělávací služby a seznam neziskových organizací podporujících vzdělávání lze totiž vytvořit pouze z rejstříků, seznamů a registrů jednotlivých právních forem a za předpokladu existence informací o činnostech subjektů v databázích. Navíc některé organizace mohou působit i v několika oblastech zároveň a vzdělávání může být tou vedlejší. Největší problém se však objevil v souvislosti s občanskými sdruženími, protože žádný seznam občanských sdružení tyto informace neobsahuje. Ministerstvo vnitra sice spravuje registraci občanských sdružení podle § 7 zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů a za tímto účelem vede seznam, ten ale obsahuje pouze název občanského sdružení a adresu jeho sídla. Pokud organizace nemá ve svém názvu slovo vzdělávání, škola, či jiné z příbuzných slov, nelze ji zařadit do sledovaného souboru. Tato překážka mi zabránila ve sledování všech občanských sdružení jako organizací podporujících vzdělávání. Seznam ostatních forem neziskových organizací podporujících vzdělávání lze získat z Rejstříku obecně prospěšných společností a z Nadačního rejstříku, které vedou soudy určené obchodním zákoníkem k vedení obchodního rejstříku. Výpisy za jednotlivé subjekty lze získat prostřednictvím portálu JUSTICE (<http://www.portal.justice.cz>), který spravuje Ministerstvo spravedlnosti. Z jednotlivých výpisů lze zjišťovat údaje o zakladateli či zřizovateli, účelu vzniku neziskových subjektů a druhu poskytovaných obecně prospěšných služeb. Navíc i díky značné diverzitě těchto služeb jsem si pro zmapování sféry činnosti, cílových

skupin neziskových organizací a pro analýzu výsledků činnosti nakonec zvolila tři konkrétní subjekty občanského sektoru zaměřené na vzdělávání.

O konkrétních aktivitách neziskových organizací zaměřených na vzdělávání lépe než interní předpisy informují výroční zprávy. To, jak vybrané organizace aktivizují svá poslání a cíle, je nejlépe zřetelné z údajů o poskytovaných službách. Ve výročních zprávách se objevují údaje o počtu uživatelů jednotlivých služeb, nebo také údaje o finančním zdroji aktivit. Z výročních zpráv je zřejmá i již zmíněná rozmanitost a rozdílnost aktivit jednotlivých organizací.

Neziskové organizace usilují prostřednictvím svých aktivit o naplnění poslání, které dává jejich existenci smysl. Otázka, jak poslání naplňovat konkrétní činností, je úkolem managementu organizace. Drucker zdůrazňuje potřebu řízení neziskových organizací, aby „dosahovaly stanovených cílů, orientovaly se na vztahy s nejrůznějšími vrstvami spoluobčanů, na získávání finančních prostředků a hospodaření s nimi a na problém lidské vyčerpanosti, která je, obzvláště v neziskových organizacích, aktuálním problémem právě proto, že zde individuální angažovanost dosahuje mimořádné intenzity.“¹⁰¹

Vybrané neziskové organizace mají, jak již bylo uvedeno, stejnou oblast činnosti, a tou je vzdělávání. Orientují se však na různé cílové skupiny. Definování cílové skupiny je klíčové pro plánování a řízení každé ziskové i neziskové organizace, protože „nezisková organizace potřebuje strategii, která integruje poslání se zákazníkem.“¹⁰² Je tedy důležité zvolit takové aktivity, které budou efektivně naplňovat poslání neziskové organizace a zároveň budou ve shodě s potřebami cílové skupiny. Výroční zprávy charakterizují jak poslání dané organizace, tak její konkrétní aktivity. V následující kapitole předestřu poslání vybraných neziskových organizací a popíši konkrétní aktivity, popřípadě počty a charakteristiku uživatelů těchto služeb. Tímto naznačím, jak daná organizace konkrétně naplňuje své poslání a jak přispívá k cílům vzdělávání.

¹⁰¹ DRUCKER, Peter F. *Řízení neziskových organizací: Praxe a principy*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1994. ISBN 80-85603-38-1. str. 8.

¹⁰² Tamtéž, str. 91.

Informace o projektu Vezmi život do vlastních rukou občanského sdružení Spiralis jsem nezískala prostřednictvím výroční zprávy jako u zbylých dvou subjektů, nýbrž mi byly poskytnuty osobně pracovnící Spiralis paní Dagmar Skůpovou. Projekt byl skončen teprve nedávno a informace o něm se stále průběžně zpracovávají, nejsou tedy zatím obsaženy v žádném oficiálním dokumentu.

1.1. Spiralis, o.s.

Občanské sdružení Spiralis bylo založeno v roce 1999. Specializuje se na diskusní setkávání pracovníků neziskových organizací z celé České republiky a ze zahraničí s jejich partnery, zejména s pracovníky státní správy a samosprávy, zastupiteli, médii, vládními činiteli, poslanci a senátory, s představiteli zahraničních ambasad, podnikateli, umělci a dalšími významnými představiteli veřejného života.

Hlavním úkolem diskusních setkání je nalezení shody v otázkách obecného zájmu překračujících hranice neziskového sektoru směrem k jeho partnerům.

Spiralis, o.s. realizuje vlastní projekty a poskytuje vzdělávací služby neziskovým organizacím, školám a školským zařízením, místním komunitám a jednotlivcům usilujícím o veřejný prospěch. Skrze vzdělávací programy a projekty si klade za cíl podporovat rozvoj neziskových organizací i jednotlivců, usilujících o veřejný prospěch.

Neziskovým organizacím Spiralis, o.s. pomáhá zejména s řešením pěti klíčových témat¹⁰³:

- PENÍZE - kde a jak získat prostředky na rozvoj organizace a realizaci veřejně prospěšných záměrů ?
- PRÁVO - jaká je vhodná právní forma pro realizaci veřejně prospěšných aktivit?
- PŘEMĚNA - jak uskutečnit změnu právní subjektivity organizace, změnu řízení a myšlení ? Jak zajistit dlouhodobou udržitelnost aktivit, programů či projektů?
- PROFESIONALIZACE - jak se zlepšit ?

¹⁰³ <http://spiralis-os.cz/index.php/na>

- PR - jak o sobě dát vědět klientům, dárcům, sponzorům, veřejnosti?

Dále Spiralis, o.s. poskytuje své služby i jednotlivcům, kteří hledají své společenské či pracovní uplatnění v neziskových organizacích. Mezi tyto jednotlivce patří například ženy na rodičovské dovolené (aktuálně ve vzdělávacím projektu *Vezmi život do vlastních rukou*), dále studenti a osoby, které chtějí založit neziskovou organizaci, uskutečnit zajímavý projekt či podnikatelský záměr se sociálním přesahem. V tomto případě se občanské sdružení Spiralis řídí následujícím mottem: „Zajímá nás každý, kdo má dobrou myšlenku a nechybí mu odvaha ani nadšení ji uskutečnit. Jen neví, jak na to.“¹⁰⁴

Školám občanské sdružení Spiralis pomáhá díky vzdělávacímu programu *Soběstačná škola* v rozvoji jejich aktivit. Zástupci škol se učí, jak získat finanční prostředky na nové činnosti a programy, jak o sobě dát vědět, čím mohou být jedinečné a atraktivní pro své žáky a studenty, ale také dárce a sponzory.¹⁰⁵

Své služby Spiralis poskytuje i institucím veřejné správy a firmám. Zve firmy a zástupce veřejných institucí k celospolečenským diskusím v cyklu Setkávání. V rámci Setkávání se firmy od neziskových organizací učí citlivosti ke společenským a sociálním tématům a neziskové organizace od firem pravidlům a postupům, užitečným pro efektivní realizaci svých záměrů. Veřejná správa pak může pomoci v uskutečnění širšího dopadu aktivit neziskových organizací, dále může zajistit pro tyto aktivity podstatnou finanční i nefinanční podporu. V cyklu Setkávání se tedy učí jedna skupina od druhé a vzájemně se inspirují.¹⁰⁶

¹⁰⁴ <http://spiralis-os.cz/index.php/na>

¹⁰⁵ <http://spiralis-os.cz/index.php/na>

¹⁰⁶ <http://spiralis-os.cz/index.php/na>

1.1.1. Vzdělávací projekt Vezmi život do vlastních rukou (Fundraising pro rodiče na rodičovské dovolené jako nástroj sociální integrace)

Cílová skupina projektu

Cílovou skupinou jsou rodiče na rodičovské dovolené z území hlavního města Prahy, kteří získají novou kvalifikaci finančního specialisty se zaměřením na fundraising. I když byl projekt genderově nevyhraněný, účastnicemi byly pouze ženy.

Hlavní myšlenka projektu

Hlavní myšlenka projektu Vezmi život do vlastních rukou vychází z filosofie občanského sdružení Spiralis propojování různých skupin, jednotlivců a organizací, jejichž spolupráce je oboustranně prospěšná a přináší širší společenský užitek. V tomto konkrétním případě jde o zprostředkování spolupráce žen pečujících o malé děti s neziskovými organizacemi, která může přinést užitek oběma stranám. Ženám s malými dětmi umožní osobnostní a profesní rozvoj, seberealizaci, společenské a pracovní uplatnění a neziskové organizace zase získají vhodné spolupracovníky a partnery pro rozvoj a zajištění svých programů, projektů či akcí.

Jaké pracovní uplatnění hledají ženy na rodičovské dovolené

Ženy s malými dětmi potřebují takové uplatnění, které by jim umožnilo věnovat se zároveň rodině i práci. Důležité je uvědomit si, že v průběhu rodičovské dovolené se u nich ledacos změnilo. Velmi často se z časových důvodů nechtějí vrátit zpět do zaměstnání, ze kterého na rodičovskou dovolenou odešly. Mnohé z nich pracovaly před rodičovskou dovolenou ve velkých firmách na pozicích v marketingu, obchodu či financích, ve vědě a výzkumu. Jak samy říkají, trávily v práci i 10 hodin denně, což je s péčí o malé děti jen těžko sluchitelné¹⁰⁷. Pro matky s malými dětmi je důležitá flexibilní pracovní doba, možnost práce z domova, nebo částečný pracovní úvazek. To vše i za cenu nižšího finančního ohodnocení. Navíc

¹⁰⁷ <http://spiralis-os.cz/index.php/projekty/vezmi-zivot-do-vlastnich-rukou>

při každodenní péči o malé děti se u nich v mnoha případech změnily i životní hodnoty a mnohé hledají smysluplnou práci. Co pro ně bylo důležité dříve, je nyní nepodstatné.

Co potřebují neziskové organizace

Neziskové organizace hledají posily na zajištění svých programů a aktivit. Protože si nemohou dovolit zaplatit pracovníky na plný úvazek, reklamní agentury nebo firemní experty, představují pro ně ženy na rodičovské dovolené způsob, jak mohou zajistit takové činnosti, jako je např. péče o sponzory a dárce, spravování databáze dárců a klientů, organizování různých sbírek či benefičních akcí, nebo psaní nových projektů.¹⁰⁸

Obsah a průběh vzdělávacího programu

Projekt běžel od 1.2.2009 do 30.4.2011 a byl rozdělený na 4 části (tzv. běhy), přičemž každá trvala půl roku. Každá z částí měla 25 výukových dnů po 6 hodinách, a to obvykle 1 x týdně.

Účastnice se během půlročního vzdělávacího programu vzdělávaly a zdokonalovaly v následujících oblastech¹⁰⁹:

- Jak založit a řídit neziskovou organizaci
- Jak fungují neziskové organizace v současné době a jaká je připravovaná legislativa v této oblasti
- Jak a čím oslovit sponzory a dárce
- Jak napsat úspěšnou projektovou žádost
- Jak si zpracovat svůj záměr
- Jak komunikovat s médii
- Jak napsat zajímavou tiskovou zprávu
- Jak prezentovat záměr na veřejnosti, sponzorům či dárčům
- Jak uspořádat benefiční či jinou akci

¹⁰⁸ <http://spiralis-os.cz/index.php/projekty/vezmi-zivot-do-vlastnich-rukou>

¹⁰⁹ <http://spiralis-os.cz/index.php/projekty/vezmi-zivot-do-vlastnich-rukou>

- Jak vytvořit strategický či komunitní plán

Vzdělávací program Vezmi život do vlastních rukou vzdělával ženy na rodičovské dovolené v praktických znalostech a dovednostech ve výše uvedených oblastech. Dále jim zprostředkoval spolupráci s neziskovou organizací zaměřenou na oblast, kde chtějí působit, školou, školkou nebo obcí. Rozvíjely své komunikační a obchodní dovednosti, prezentační dovednosti, strategické myšlení a další dovednosti, které mohou využít nejen v rámci občanského sektoru.

Vzdělávání bylo zaměřeno velmi prakticky a výsledkem rekvalifikačního programu bylo zpracování závěrečné práce. Nejčastěji se jednalo o strategii pro získávání finančních prostředků pro vybranou neziskovou organizaci.

Navíc získané znalosti z oblasti neziskových a veřejně prospěšných aktivit se mohou účastnicím hodit, i pokud se budou po rodičovské dovolené vracet do firemního prostředí.

Více jak polovina žen ze 67 úspěšně podpořených účastnic skutečně našla práci. A to prostřednictvím zpracovávání projektu anebo doplňkových aktivit ze strany Spiralis. „Během projektu jsme navíc uspořádali 3 pracovní workshopy-burzy práce, kam jsme pozvali zaměstnavatele z řad nestátních neziskových organizací, kteří nejvíce sháněli fundraisery, účetní a webmastery, a účastnice kurzu, i zde se povedla navázat dlouhodobá spolupráce. Přibližně šlo o 65 neziskovek a 35 účastnic, z nichž více než polovina získala práci.“¹¹⁰

Co nového projekt přinesl

Mnohým účastnicím vzdělávací program pomohl uskutečnit si svůj sen. Pod odborným dohledem a vedením zpracovaly vlastní projekt či podnikatelský záměr se sociálním přesahem. Nyní se tyto záměry začínají realizovat. Jedná se například o založení specializovaných školek nebo dokonce i o rozsáhlé projekty - rekonstrukci

¹¹⁰ Informace poskytnutá v rozhovoru

památkově chráněných objektů, přestavbu staré farnosti či statku na komunitní či kulturní centrum¹¹¹.

Některé účastnice našly nové pracovní uplatnění v neziskové organizaci, se kterou navázaly kontakt během vzdělávacího projektu, ať už přímo ve fundraisingu, v oblasti public relations, či poskytování sociálních či jiných služeb, v personalistice či v odborném poradenství, v řízení organizace, v organizování různých akcí či projektů¹¹².

Přesah projektu

Občanské sdružení Spiralis chce téma vzdělávání rodičů na rodičovské dovolené a samotný vzdělávací program více přiblížit veřejnosti, médiím, firmám i státní správě. Proto 4.3.2011 uspořádalo konferenci s názvem *Máme co nabídnout aneb nové šance po rodičovské dovolené*. Touto cestou chtějí docílit toho, aby byli k projektu přizváni další partneři. Ideou Spiralis je oslovení firem, které by si toto téma vzaly za své a podpořily jej finančně či jinak, neboť prostředky z evropských fondů a programu Praha Adaptabilita, díky kterým mohla být tato myšlenka uskutečněna, postupně ubývají a do budoucna s nimi občanské sdružení nemůže počítat. Do projektu chce Spiralis zapojit i úřady práce a instituce státní správy, protože projekt evidentně pomáhá snižovat nezaměstnanost žen po rodičovské dovolené, která je v ČR (ve srovnání se zahraničím) velkým problémem a zároveň rozvíjí veřejně prospěšné aktivity.

V rámci projektu vznikl i dokument *O čem ženy nejen sní*, kde účastnice vypovídají o svých snech a představách, se kterými do projektu vstupovaly, a také o zkušenostech a přínosech projektu. Pro přiblížení výsledků projektu byla vydána také publikace *Jak dál po rodičovské dovolené aneb praktické rady pro úspěšný návrat do pracovního života*.

¹¹¹ <http://spiralis-os.cz/index.php/projekty/vezmi-zivot-do-vlastnich-rukou>

¹¹² <http://spiralis-os.cz/index.php/projekty/vezmi-zivot-do-vlastnich-rukou>

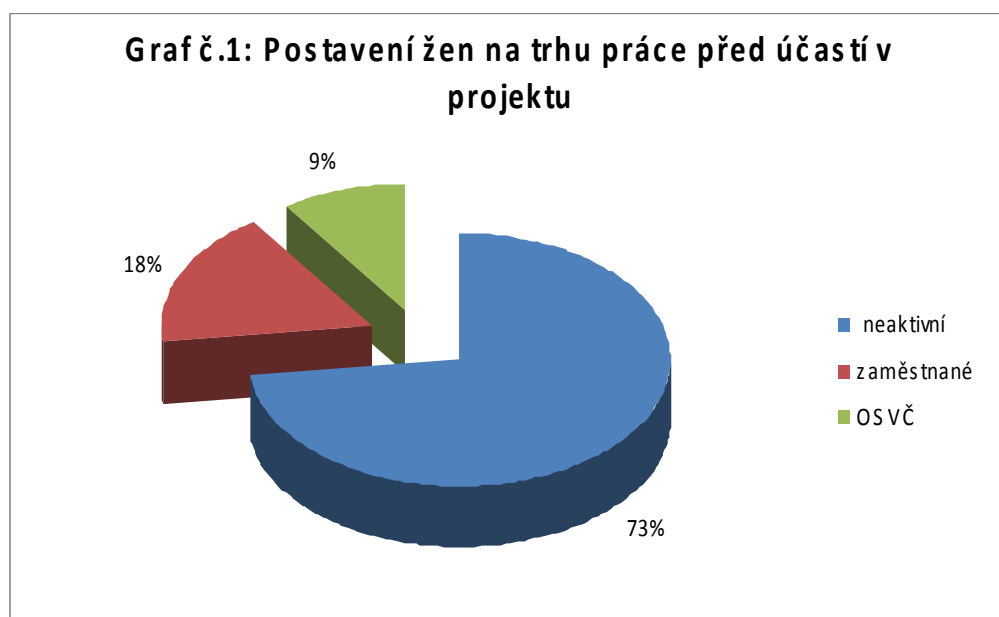
Projekt v číslech

Celkový náklad všech čtyř běhů projektu byl 6884716,- Kč. Projekt financoval Evropský sociální fond a Operační plán Praha – Adaptabilita. Plánovaný počet účastníků projektu byl 60 osob, skutečný počet účastníků pak 74 osob.

Plánovaný počet úspěšně podpořených účastníků (účastníci, kteří projekt dokončí) byl 57 osob, skutečný počet úspěšně podpořených účastníků pak 67 osob.

Projektu se účastnily pouze ženy ve věkovém rozmezí 25-45 let. Následující grafy zobrazují postavení všech 74 účastnic na trhu práce před účastí v projektu (Graf 1), vzdělání všech 74 účastnic (Graf 2), postavení všech 67 úspěšně podpořených účastnic projektu na trhu práce (Graf 3) a vzdělání všech 67 úspěšně podpořených účastnic (Graf 4).

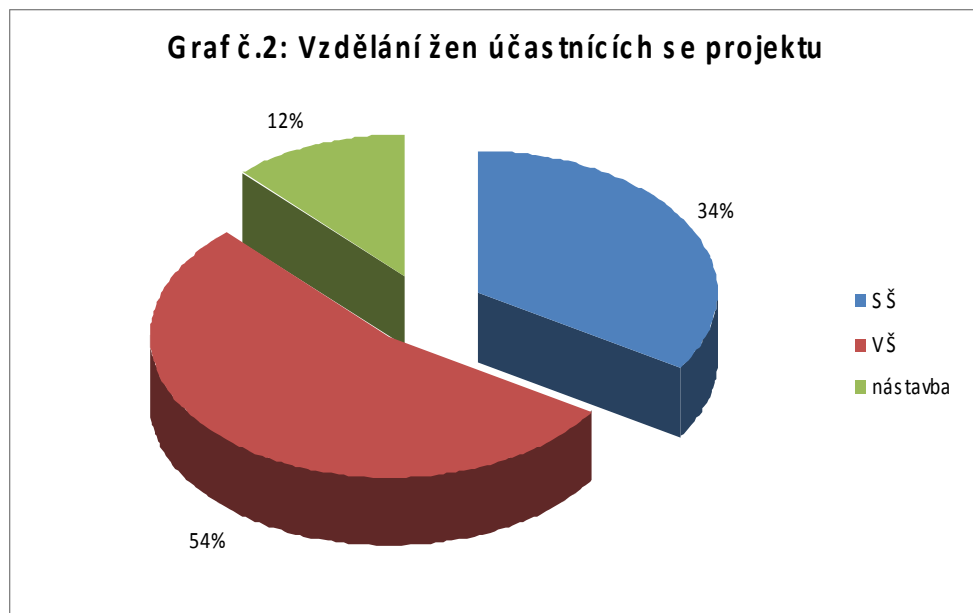
Graf 1

Z grafu 1 vyplývá, že 73% žen z celkových 74 účastnic projektu bylo na trhu práce neaktivních (na rodičovské dovolené, nezaměstnané), 18% žen bylo zaměstnaných a 9% žen spadalo do kategorie osob samostatně výdělečně činných. V nějakém typu pracovního poměru bylo 27% účastnic. Jejich motivací k účasti

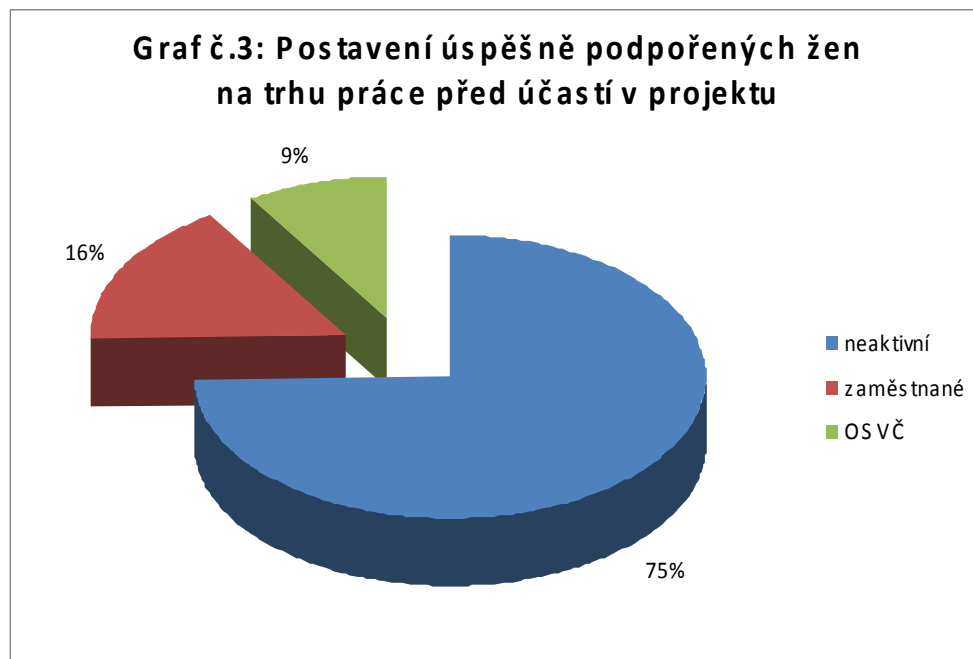
v projektu mohla být již zmíněná nevyhovující pracovní doba či nasazení nebo pocit, že jejich dosavadní práce není smysluplná.

Graf 2

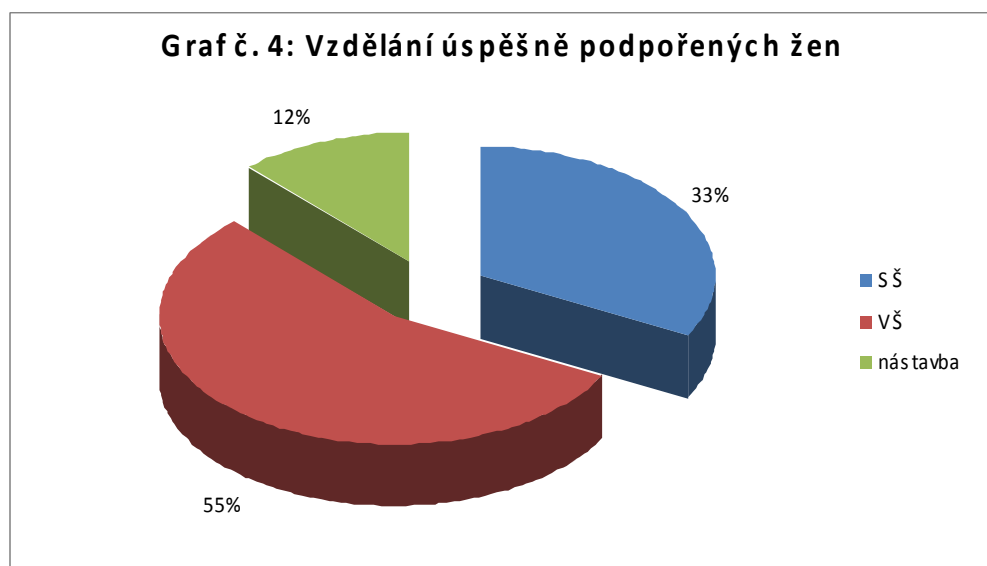
Všechny ženy z celkového počtu 74 účastnic projektu měly dosažené vzdělání vyšší než základní. Z grafu vyplývá, že 54% účastnic projektu bylo vzděláno vysokoškolsky, 34% středoškolsky a 12% úspěšně dokončilo nástavbové studium.

Graf 3

Z grafu 3 vyplývá, že z celkového počtu 67 úspěšně podpořených účastnic bylo před účastí v projektu 75% žen na trhu práce neaktivních, 16% bylo zaměstnaných a 9% osob samostatně výdělečně činných. Ze srovnání s grafem 1 je zřejmé, většina žen, které projekt nedokončily, byla zaměstnaná nebo samostatně výdělečně činná.

Graf 4

Graf 4 je ve výsledných hodnotách téměř totožný s grafem 2. Z úspěšně podpořených žen 55% žen bylo vzděláno vysokoškolsky, 33% středoškolsky a 12% dokončilo nástavbové studium.

Hodnocení projektu občanským sdružením

„Že se nám podařilo převýšit plánované počty ukazatelů je pro nás samozřejmě příjemné. Po ukončení každého běhu kurzu proběhlo anonymní písemné dotazníkové šetření, takže výstupy máme a dále s nimi pracujeme. Reakce byly víceméně kladné a konstruktivní. Jinak s absolventkami i nadále spolupracujeme, například je informujeme o aktuálních pracovních pozicích, spolupracujeme s nimi při plánování budoucích projektů, setkáváme se při neformálních příležitostech.“¹¹³

Shrnutí aktivit Spiralis o.s.

Podle povahy činnosti a poslání Spiralis o.s. je toto občanské sdružení servisní veřejně prospěšnou nestátní neziskovou organizací. Posláním tohoto občanského sdružení je rozvíjení občanského sektoru prostřednictvím vzdělávání pracovníků

¹¹³ Informace z rozhovoru s Dagmar Skůpovou

především v oblasti získávání financí pro aktivity neziskových organizací (fundraisingu). Z deklarovaných cílů vzdělávání naplňuje především cíle rozvoje občanské společnosti a demokracie, rozvoje lidské individuality a zvyšování zaměstnatelnosti. Přispívá k vytváření zaměstnanosti, aktivnímu občanství a poskytuje širokou škálu vzdělávacích služeb. Dále přispívá ke zlepšení komunikace občanského sektoru s veřejností i státní správou, snaží se seznamovat veřejnost se svými aktivitami a podporuje veřejnou diskuzi o občanském sektoru.

Cílovými skupinami aktivit Spiralis jsou pracovníci občanského sektoru, jednotlivci, kteří se chtějí aktivně zapojit do občanského sektoru, zaměstnanci státní správy a zaměstnanci škol.

Spiralis o.s. svojí činností pomáhá uvádět doporučení plynoucí z výzkumné zprávy Česká občanská společnost 2004: po 15 letech rozvoje k zvyšování počtu lidí aktivních v občanském sektoru, zlepšování komunikace s veřejností a státní správou, vybudování si větší důvěry u veřejnosti, zlepšení reakcí na potřeby a zájmy občanů a posilování veřejné diskuze o svých aktivitách do praxe.

1.2. Nadace pro rozvoj vzdělání

Nadace pro rozvoj vzdělání byla založena před více než deseti lety. Zakladatelé nadace, kteří jsou zároveň členové správní rady, Václav Foglar, Peter Vajda a Fedor Gál určili jako hlavní poslání nadace podporu a rozvoj všeobecné vzdělanosti. Zřizovatelem nadace je společnost PROXY – FINANCE a.s. Cílovou skupinou pro Nadaci pro rozvoj vzdělání jsou děti s tělesným hendikepem, děti z dětských domovů a pěstounské péče a studenti vysokých škol z České a Slovenské republiky¹¹⁴. O tom, jakým způsobem nadace plnila své poslání v roce 2010, informuje výroční zpráva.

Výroční zpráva Nadace pro rozvoj vzdělání za rok 2010¹¹⁵

V roce 2010 Nadace pro rozvoj vzdělání poskytla finanční pomoc v různých oblastech vzdělávání přesně stovce jednotlivců a čtyřem neziskovým organizacím a

¹¹⁴ <http://www.nadaceprovzdelani.cz/o-nadaci>

¹¹⁵ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

celkem tak rozdělila 1 576 070 Kč. Nadace pokračovala ve všech projektech z minulých let.

Nejnovějším programem podpory vzdělávání je projekt *Učebnice pro nevidomé děti*, který pomáhá rodičům nevidomých dětí v integraci na běžných základních školách financovat unikátní a originální učebnice z knihařské dílny Orbis Tactus, kterou pomohla v roce 2008 také založit. Protože nepostradatelnost počítačů v dnešní době platí pro tělesně postižené děti dvojnásobně, Nadace pro rozvoj vzdělání jim již šest let pomáhá s jejich nákupem prostřednictvím projektu *PC pro hendikepované děti*. V roce 2007 byl program podpory rozšířen i o financování hudebního vzdělání tělesně postižených či koupě hudebního nástroje pro nevidomé konzervatoristy v projektu *Hudební nástroje pro hendikepované děti*.

Nadace rovněž pokračovala v projektu *Asistenti pro nevidomé a hendikepované děti*, v němž podpořila devět dětí v integraci, které ke svému fungování a vzdělávání potřebují osobního nebo pedagogického asistenta.

Stále atraktivní a aktuální je pro studenty prvních ročníků na vysokých školách projekt *Lehčí rozběh*, v rámci něhož se mohou na začátku školního roku ucházet o stipendia. V roce 2010 od nadace stipendium obdrželo 31 vysokoškoláků.

Dál rovněž pokračoval projekt *Krok k lepšímu zaměstnání*, který motivuje děti z dětských domovů ke vzdělávání v různých profesních kurzech. V roce 2010 získali podporu dva mladí lidé.

V *Adopci na dálku* nadace již osm let podporujeme devět dětí ze Zakarpatské Ukrajiny prostřednictvím Střediska humanitární pomoci Diecézní charity ostravsko-opavské.

Záměrem Nadace pro rozvoj vzdělání je pokračování v započatých projektech i v budoucnosti a zároveň chce svoji podporu rozšířit a hledat „další bílá místa, kam se peníze potřebným dostávají ze státní kasy jen velice problematicky.“¹¹⁶

Za daný rok Nadace na rozvoj vzdělání přijala finanční dary od pěti soukromých ziskových subjektů ve výši 1500000,- Kč a na své projekty vynaložila, jak již bylo výše zmíněno, 1576070,- Kč.¹¹⁷

¹¹⁶ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

1.2.1. Projekty pro vysokoškoláky

Lehčí rozběh

Projekt *Lehčí rozběh*¹¹⁷ byl vůbec prvním stálým projektem Nadace pro rozvoj vzdělání. Tento projekt je jedinečný tím, že je jediný svého druhu, který pomáhá slovenským studentům studujícím v České republice.

Lehčí rozběh je stipendijní program určený pro slovenské studenty 1. ročníků vysokých škol v České republice a české studenty 1. ročníků vysokých škol na Slovensku.

Nadace pro rozvoj vzdělání přiděluje studentovi splňujícímu podmínky stipendium ve výši deset tisíc korun na jeden školní rok. Pro vstup do výběrového řízení je potřeba kopie dokumentu o přijetí na VŠ, potvrzení ze studijního oddělení o zapsání na vysokou školu, strukturovaný životopis, vyplněná přihláška a písemné doporučení pedagoga ze střední školy s razítkem školy.

Uchazeč o stipendium navíc musí napsat kvalitní esej v rozsahu minimálně 6100 znaků na téma *Jak chci v budoucnu pomáhat potřebným a přispívat tak k myšlence filantropie. Kdo z těch, kteří pomáhají, mne inspiruje? Jsem ochoten dělit se s těmi, kteří to potřebují, o svůj zisk?*

Výroční zpráva uvádí, že ve školním roce 2010/2011 se o stipendium v rámci projektu ucházelo 40 studentů, přičemž podmínky udělení splnilo 31 z nich. Třináct studentů studuje v Brně, jeden v Ostravě, jedna studentka v Olomouci a patnáct z nich navštěvuje pražské vysoké školy.

Informace o stipendijním programu jsou k dispozici pouze na webových stránkách Nadace pro rozvoj vzdělání. Prezentace pouze prostřednictvím webu je rozhodnutím Správní rady nadace, protože jejím záměrem je stipendium udělovat pouze lidem, kteří se skutečně nacházejí ve hmotné nouzi, která je nutí být aktivní. Na internetu informace o nadaci lehce najdou. Během pohovorů se studenty ale

¹¹⁷ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

¹¹⁸ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

vyplývá, že nejspolehlivější reklamou je v tomto případě přímé doporučení, kdy starší studenti radí mladším kolegům. Nadace přiděluje na školní rok studentovi stipendium ve výši deset tisíc korun. V případech, kdy je sociální situace uchazeče skutečně vážná, může dotyčný obdržet i vyšší částku. Ve školním roce 2010/2011 bylo vyšší stipendium přiděleno sedmi studentům. Nadace ve školním roce 2010/2011 na projekt celkem vynaložila 342 500 Kč, které rozdělila 31 slovenským studentům.¹¹⁹

Za vzděláním do zahraničí

*Za vzděláním do zahraničí*¹²⁰ je program pro studenty, kteří, jak už je zřejmé z názvu, chtějí za vzděláním vycestovat za hranice České republiky. Studenti se mohou zúčastnit výměnného pobytu na zahraniční univerzitě, vycestovat za studiem prostřednictvím programu Erasmus nebo se zúčastnit zahraniční stáže. I když jsou tyto zahraniční studijní cesty z velké části finančně zajištěny mateřskou univerzitou, musejí si studenti často ještě sami obstarat určité množství finančních prostředků. Pokud je nemohou finančně podpořit rodiče, mají možnost požádat o finanční pomoc Nadaci pro rozvoj vzdělání v rámci tohoto projektu.

Podmínkami ke vstupu do výběrového řízení jsou konkrétní popis projektu, na který student žádá stipendium, s podrobným finančním rozpočtem. Student musí uvést výši žádané částky a způsob jejího využití. Dále musí doložit zdůvodnění žádosti, strukturovaný životopis s fotografií, reference ke své osobě od dvou pedagogů s razítkem školy a doklad o přijetí na studium v zahraničí.

Podle informací uvedených ve výroční zprávě za rok 2010 je *Za vzděláním do zahraničí* teprve tříletý projekt, o který je však největší zájem. V roce 2008 ho využilo 6 studentů vysokých škol, v roce 2009 jich bylo 20 a v roce 2010 obdrželo stipendium na zahraniční studium již 30 studentů. Nadace v rámci tohoto projektu rozdělila mezi zmíněných 30 studentů 532000 Kč.

Všichni stipendisté musí o svém vzdělávacím pobytu v zahraničí napsat zprávu.

¹¹⁹ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

¹²⁰ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

1.2.2. Projekty pro jednotlivce

Mimo výše uvedené tématické projekty podporuje podle informací výroční zprávy¹²¹ Nadace pro rozvoj vzdělání i mladé lidi, kteří potřebují v souvislosti s vlastním vzděláváním nebo učením se nějaké zručnosti nebo dovednosti finanční podporu, kterou nemohou dostat od vlastní rodiny vzhledem k její složité sociální situaci.

Podmínky ke vstupu do výběrového řízení jsou podobné jako u tématických projektů. Žadatel musí zpracovat popis projektu, na který žádá finanční podporu, a výši požadované částky, dále přidat strukturovaný životopis, reference ke své osobě od dvou pedagogů s razítkem školy a průvodní dopis.

Podle výroční zprávy finanční podporu od Nadace pro rozvoj vzdělání obdrželo celkem pět jednotlivců.

V prvním případě se jednalo o částku 10000,- Kč na nákup invalidního vozíku. Ve dvou případech bylo uděleno stipendium 10000,- Kč dvěma slovenským studentům, kteří se ne vlastní vinou nacházejí v tíživé životní situaci.

Částku 8500,- Kč obdržela mladá tělesně postižená invalidní důchodkyně na financování kurzu Účetnictví a daňová evidence a nákup odborné literatury. Tato žena využila nabídku nadace na financování kurzu, protože jak sama říká: „Ač invalidní důchodkyně, cítila jsem potřebu začít se vzdělávat a být užitečná a snad i výdělečně činná.“¹²² Zároveň nevyklučuje, že podpory nadace v budoucnu využije znovu. „Do budoucna bych se chtěla ještě víc vzdělávat a ráda bych si udělala kurz na grafické programy. Myslím, že mi to může pomoci při hledání práce a takové znalosti se samozřejmě vždy hodí.“¹²³

40000,- Kč nadace poskytla ženě na spolufinancování studia na střední škole pro tři děti, které má v pěstounské péči.

¹²¹ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

¹²² http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

¹²³ tamtéž

1.2.3. Projekty pro dětské domovy a děti v pěstounské péči

Krok k lepšímu zaměstnání

*Krok k lepšímu zaměstnání*¹²⁴ je projekt zaměřený na mládež z dětských domovů a děti z pěstounských rodin ve věku od 13 do 19 let. Projekt se snaží podpořit mladé lidi ve vzdělávání a získávání dovedností, což by zvýšilo jejich šanci najít si lepší práci. Mnoho mladých lidí z dětských domovů a pěstounské péče nemá žádné dokončené vzdělání a často je odkázáno na vykonávání nezáživné manuální práce jako pomocní dělníci na stavbách, uklízečky, metaři, umývačky nádobí v restauraci, anebo rovnou končí jako dlouhodobí klienti Úřadů práce.

Pokud se chce dítě z dětského domova anebo pěstounské péče učit nové věci a vzdělávat se, ale nemá na to finanční prostředky, může požádat o zařazení do profesních kurzů jako je účetní, barmanský, počítačový, masérský, řidičský anebo jazykový kurz. Pokud má takové dítě zájem studovat na vyšší odborné nebo vysoké škole a obává se, že studium nebude finančně zvládat, může si u Nadace pro rozvoj vzdělání zažádat o stipendium, které bude dostávat až do konce studia. Navíc může využít pomoci asistentů, kteří podporují mládež z dětských domovů při studiu. Podle údajů nadace ročně z dětských domovů na vysokou nebo vyšší odbornou školu nastoupí pouze necelá desítka dětí. Proto dobrovolníci z nadace oslovují pilné a talentované děti s vůlí se učit s nabídkou na podporu při studiu. Bohužel, pro děti z dětských domovů není dokončení vysokoškolského studia lehké, neboť pro ně vydělávání peněz představuje velké lákadlo a ze škol mnohdy odcházejí i stipendisté.

Zájemce o pomoc Nadace pro rozvoj vzdělání musí vyplnit žádost a poprosit svého vychovatele nebo ředitele dětského domova o doporučení.

Výroční zpráva udává, že v roce 2010 získali podporu nadace dvě osoby. Částku 10300,- Kč obdržel devatenáctiletý odchovanec dětského domova na absolvování řidičského kurzu, který ho bohužel nedokončil a s nadací přestal komunikovat. Finanční podporu 20000,- Kč obdržela studentka Vyšší odborné školy

¹²⁴ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

zdravotnické v Brně, která v roce 2010 úspěšně složila závěrečné zkoušky a našla práci ve svém oboru. Tato studentka byla podporována po celou dobu studia.

1.2.4. Projekty pro hendikepované děti

Hudební nástroje pro hendikepované děti

Projekt *Hudební nástroje pro hendikepované děti*¹²⁵ je zaměřen především na nevidomé konzervatoristy, kterým pomáhá financovat koupi nového hudebního nástroje, který je provází na každém kroku a i na jeho kvalitě závisí pokrok mladých hudebníků. Projekt pomáhá i jiným hendikepovaným dětem, které se chtějí učit hrát na hudební nástroj. O pomoc mohou zažádat dokonce i zdravé děti nebo jejich rodiče, kteří si nemohou dovolit zaplatit hodiny výuky na základní umělecké škole.

Podmínky ke vstupu do výběrového řízení je opět zpracování životopisu žadatele, žádosti se zdůvodněním a finančním rozpočtem, předložení stručného popisu zdravotního stavu a lékařského potvrzení a doporučující dopis od jednoho pedagoga s razítkem školy.

Podle výroční zprávy v roce 2010 nadace podpořila nevidomou konzervatoristku a čtyři další děti. Finance na hudební nástroje poskytla i Českobratrská církev evangelická a České radě nevidomých a slabozrakých. Celkem Nadace pro rozvoj vzdělání v rámci projektu rozdala 76770,- Kč.

Částku 16000,- Kč poskytla na nákup houslí pěstounské rodině pro jejich dceru, která tak podle svých slov znovu získala sebevědomí a učení se hře na housle jí pomohlo při hledání vlastní identity a vyrovnání se s deprivacemi a problémy z minulosti.

Částkou 18000,- Kč pomohla Nadace financovat nákup elektrického pianu tělesně a zrakově hendikepovanému chlapci, pro kterého je hra na piano i účinnou rehabilitací.

Konzervatoristce Ráchel Skleničkové obnosem 15000,- Kč nadace pomohla spolufinancovat nákup koncertního křídla, které využívá při studiu pro

¹²⁵ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

zdokonalování svého talentu. Rachel tuto podporu oceňuje i z hlediska svého budoucího uplatnění. „Domnívám se, že pokud budu řádně studovat a rozvíjet své nadání, které mi bylo dáno shůry, mohla bych být soběstačná a výdělečně samostatná, přestože jsem hendikepovaná.¹²⁶“

Obnosy 6000,- Kč a 8000,- Kč poskytla nadace dvěma dívkám na nákup pian a elektrické kytary, které využívají pro hudební vzdělávání v rámci svých hudebních škol.

Českokobratrské církvi evangelické byla přidělena částka 8070,- Kč na nákup hudebních nástrojů využívaných v rámci pobytů dětí s postižením.

České radě nevidomých a slabozrakých poskytla nadace částku 5700,- Kč pro nákup hudebních nástrojů, které plní důležitou funkci v učení se něčemu novému, aktivizaci nevidomých a v jejich volnočasových aktivitách.

Učebnice pro nevidomé děti

Tento projekt vznikl díky knihařské dílně Orbis Tactus, ve které se vyrábějí speciální učebnice pro děti v integraci. Tyto učebnice jsou z hlediska informací kopiemi učebnic pro zdravé děti, ale na místo klasických ilustrací obsahují spoustu hmatových obrázků, které zásadně pomáhají nevidomým dětem při učení a chápání nové látky. Tyto knihy jsou vyráběny ručně a cena každé z nich se pohybuje v řádu několika tisíc. Proto Nadace pro rozvoj vzdělání poskytuje peníze na možnost zapůjčení těchto knih nevidomým dětem. Po skončení školního roku děti učebnice vrátí, aby mohly být k dispozici dalším. Tak je zaručen koloběh učebnic, které ulehčují práci nejen dětem, ale i jejich rodičům, asistentům i pedagogům.

Ke vstupu do výběrového řízení je potřeba předložit životopis žadatele, žádost se zdůvodněním, stručný popis zdravotního stavu a lékařské potvrzení, reference od jeho učitele nebo případně asistenta.

¹²⁶ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

Podle údajů výroční zprávy¹²⁷ v roce 2010 vynaložila nadace částku 74500,- Kč, která byla využita na zapůjčení slabikáře pro žákyni první třídy v integraci a na sadu učebnic pro patnáctiletou studentku gymnázia.

PC pro hendikepované děti

V dnešní době je počítač již nezbytností a pro tělesně postižené děti to platí dvojnásobně. Z toho důvodu nadace otevřela program *PC pro hendikepované děti* určený dětem a mladým lidem s různými postiženími. V rámci programu nadace přispívá i na jiné elektronické pomůcky pro tělesně postižené, které jim mohou pomoci k ulehčení studia nebo zlepšení kvality jejich života.

Podmínkami ke vstupu do výběrového řízení jsou životopis žadatele, žádost se zdůvodněním, stručný popis zdravotního stavu a lékařské potvrzení a reference od jeho učitele.

Z výroční zprávy vyplývá¹²⁸, že v roce 2010 obdrželo finanční prostředky v celkové výši 102000,- Kč pět dětí na zakoupení notebooku a dětské azylové středisko Dům tří přání, o.s. na zřízení nové počítačové učebny.

Částka 49000,- Kč byla rozdělena mezi čtyři integrované hendikepované žáky základních škol, kteří využívají notebooky především pro zjednodušení a zkvalitnění vyučovacího procesu a mnohdy i jako rehabilitační pomůcku. Částku 13100,- Kč přidělila nadace zrakově postižené žákyni integrované na střední škole, která notebook také využívá především ve vzdělávacím procesu. Dům tří přání, o.s. využil částku 39900,- Kč na vybudování zázemí pro doučování, aby děti mohly procvičovat vyučovanou látku, rozvíjet své znalosti a počítačové dovednosti.

Asistenti pro nevidomé a hendikepované děti

Asistenti pro nevidomé a hendikepované děti je projekt, který pomáhá podporovat nevidomé a hendikepované děti v jejich osobnostním rozvoji a vzdělávacím procesu tím, že pomáhá spolufinancovat pedagogického nebo osobního asistenta.

¹²⁷ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

¹²⁸ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

Podle výroční zprávy¹²⁹ bylo v roce 2010 v rámci tohoto projektu částkou 244700,- Kč podpořeno devět dětí. Jednorázovou částkou 40000,- Kč byla obdarována vozíčkářka, která by se bez osobní asistentky nemohla účastnit jazykového kurzu v Londýně. Autistické dívce byla přidělena částka 19200,- Kč na financování domácí osobní asistentky, která dívku učí základní soběstačnosti. Zbytek částky byl rozdělen mezi sedm hendikepovaných žáků základních škol v integraci na financování asistentů, kteří jim pomáhají v zefektivnění výuky a k dosažení osobní pohody a vyrovnanosti ve školním prostředí.

1.2.5. Ostatní projekty

Adopce na dálku

Projekt *Adopce na dálku* je již uzavřený, ale Nadace pro rozvoj vzdělání dál podporuje devět dětí pocházejících z nejchudší vrstvy obyvatelstva v Zakarpatské Rusi, které v roce 2004 na dálku adoptovala. Každé z dětí dostává peníze na školní rok, které jsou určeny na nákup školních pomůcek a podporu jejich vzdělávání. Na projektu nadace spolupracuje s Diecézní charitou ostravsko-opavskou v Ostravě.

Podle výroční zprávy¹³⁰ bylo i v roce 2010 podpořeno všech devět dětí částkou 68000,- Kč. Dvě ze studentek v tomto roce úspěšně dokončily své základní vzdělání.

Letní vzdělávací aktivity

Z výroční zprávy¹³¹ Nadace pro rozvoj vzdělání pro rok 2010 vyplývá, že přispěla částkou 30000,- Kč na Psychoterapeutický tábor pro 15 dětí ve věku 9-16 let. Letní vzdělávací tábor byl zaměřen na muzikoterapii, jízdu na koních, ergoterapii, teambuilding a rozvíjení spolupráce mezi dětmi.

¹²⁹ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

¹³⁰ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

¹³¹ http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf

Shrnutí aktivit Nadace pro rozvoj vzdělání

Posláním nadace podle výroční zprávy je podpora a rozvoj všeobecné vzdělanosti. Podle povahy činností je Nadace pro rozvoj vzdělání servisní veřejně prospěšnou nestátní neziskovou organizací. V rámci svých projektů se specializuje na poskytování finanční podpory sociálně znevýhodněným, tělesně a mentálně postiženým jedincům v procesu vzdělávání. Své služby poskytuje konkrétně vysokoškolákům v tíživé sociální situaci, hendikepovaným dětem, dětem z dětských domovů a pěstounských rodin. Z výroční zprávy pro rok 2010 vyplývá, že své poslání podporovat a rozvíjet všeobecné vzdělanosti cílových skupin naplňuje. Kromě všeobecné vzdělanosti podporuje také aktivitu, samostatnost a odpovědnost uchazečů při žádostech o zařazení do projektů a filantropii především u vysokoškoláků, kteří využili programu Lehčí rozběh. Z cílů vzdělávání tedy jmenovitě přispívá k rozvoji lidské individuality, podpoře občanské společnosti a zvyšování zaměstnatelnosti.

1.3. Ekocentrum Podhoubí

Ekocentrum Podhoubí vzniklo v roce 2005 jako občanské sdružení, které navázalo na činnost o.s. Ekola Praha a Živá planeta, jež se věnovala podobné činnosti již od roku 1998. Ekocentrum Podhoubí je sdružení především studentů a absolventů vysokých škol přírodovědného zaměření, kteří chtějí pro své okolí něco smysluplného udělat. Věnují se environmentální výchově a vzdělávání dětí, mládeže, odborné i široké veřejnosti¹³².

Vize ekocentra je stát se za pomoci odborníků a profesionálního řízení s jasně nastavenými interními procesy uznávanou organizací v oblasti environmentální výchovy.

Ekocentrum Podhoubí samo sebe prezentuje jako moderní, progresivní, čitelnou, srozumitelnou, profesionálně řízenou a spolehlivou organizaci, která je vstřícná ke klientům a vedená týmem zkušených odborníků. Nabídku svých služeb se

¹³² <http://www.podhoubi.cz/evp.html>

snaží vytvářet nejen na základě svého poslání, ale i na základě potřeb klientů a jejich zpětné vazby. Svoji jedinečnost spatřuje v individuálním přístupu a budování vztahu s klienty, uspokojování specifických potřeb klientů, poskytování řešení, vytváření programů, seminářů a projektů na základě zpětné vazby klientů.

Ekocentrum Podhoubí poskytuje své služby v oblasti ekologického vzdělávání s cílem motivovat lidi k odpovědnému chování k životnímu prostředí a k sobě navzájem.

Stanovené cíle naplňuje aplikací nejnovějších progresivních metod a trendů ve vzdělávání ve výuce.¹³³

Výroční zpráva Ekocentra Podhoubí 2009

Poslání Ekocentra Podhoubí je podle Výroční zprávy za rok 2009 poskytování nového, moderního, netradičního vzdělávání školám, které povede k odpovědnému chování člověka k životnímu prostředí. Svého poslání dosahuje skrze poskytování výše uvedených ekologických výukových programů, seminářů pro učitele a pracovníky neziskových organizací a celoroční projekt S Turem tu i zítra budem.¹³⁴

Podle výroční zprávy se v roce 2009 některého z 25 nabízených programů na různá ekologická témata zúčastnilo 3620 žáků ze středočeských škol. Dále bylo realizováno 5 Seminářů pro pedagogy a pracovníky neziskových organizací, kterých se zúčastnilo celkem 72 učitelů a pracovníků neziskových organizací věnujících se ekologické výchově. Celoročního projektu S Turem tu i zítra budem se zúčastnilo 224 dětí a učitelů z prvního stupně základních škol ve Středočeském kraji.

Realizaci ekologických programů, seminářů pro učitele a pracovníky neziskových organizací a projektu S Turem tu i zítra budem v daném roce finančně podpořili Ministerstvo životního prostředí, Hlavní město Praha, Městská část Praha 4, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v rámci společného programu „Národní síť EVVO“.¹³⁵

¹³³ <http://www.podhoubi.cz/evp.html>

¹³⁴ <http://podhoubi.cz/stahuj/vyrocky/2009.pdf>

¹³⁵ <http://ekoskolkarozarka.drupalgardens.com/content/školní-vzdělávací-program>

Ve výroční zprávě Ekocentrum Podhoubí vykazuje i příjem 650028,- Kč ze své vlastní doplňkové činnosti, kterou je v případě ekocentra zejména Ekoškola Rozárka.

1.3.1. Ekologické výukové programy

Ekocentrum Podhoubí nabízí ekologické výukové programy, což je komplex vzájemně propojených výukových aktivit, které své účastníky seznamují s tematikou životního prostředí a vedou je k samostatnému řešení různých problémů týkajících se životního prostředí¹³⁶.

Pracovníci ekocentra pomáhají pedagogům se startem a rozvojem ekologické výuky a při tvorbě programů se drží následujících principů, aby co nejvíce vyhovovaly dané škole¹³⁷:

- Programy jsou mobilní (lektor přijede s pomůckami přímo do školy)
- Programy respektují odlišnosti škol a tříd a jsou jim dělané „na míru“
- Aktivita v rámci programu jsou realizovány tak, aby si je pedagog mohl na základě návodu realizovat ve své výuce vlastními silami
- Programy jsou začlenitelné do RVP¹³⁸ a mohou být funkčně zařazeny do výuky některých předmětů

Ekologické výukové programy si mohou objednat učitelé žáků mateřských škol starších pěti let, žáků základních škol, středních škol a nově i základních škol praktických.

Učitel se vždy účastní celého programu, jednak z hlediska právní odpovědnosti za žáky, a zároveň proto, aby mohl sledovat práci svých žáků a mohl tak lépe navázat na téma další výukou.

¹³⁶ <http://www.podhoubi.cz/evp.html>

¹³⁷ <http://www.podhoubi.cz/evp.html>

¹³⁸ Rámcový vzdělávací program

1.3.2. Semináře pro pedagogy

V letech 2005 - 2010 se stalo 280 učitelů a pracovníků neziskových organizací věnujících se ekologické výchově aktivními účastníky 24 odborných interaktivních seminářů. Učitelé a pracovníci neziskových organizací navštěvovali semináře z oblasti ekopsychologie a pro školní rok 2010/2011 je na základě požadavků pedagogů připraveno více jak 10 odborných seminářů¹³⁹.

1.3.3. Dlouhodobé projekty

S Turem tu i zítra budem

Projekt *S Turem tu i zítra budem* je 2,5letý projekt zaměřený na úzkou celoroční spolupráci s menším počtem škol.¹⁴⁰

Jádrem projektu je hra „Země Turo“, ve které žáci postupně budují své fiktivní město tak, aby byl jeho rozvoj a další existence trvale udržitelné. Každý měsíc projektu je věnovaný jednomu tématu jako je například biodiverzita, doprava nebo energie. Žáci v rámci daného tématu plní v hodinách se svými učiteli úkoly v rozsahu 6 – 10 vyučovacích hodin připravené odborníky ekocentra. Součástí projektu je také metodická podpora pro učitele v podobě seminářů a článků na interaktivním webu a 3 výukové programy pro děti. Projekt dále doplňují časopis Tuří noha, komiksy a motivační příběh Děti v zemi Turo.

Menší počet škol, které se projektu účastní, umožňuje hlubší a rozsáhlejší podporu a individuální přístup ze strany ekocentra.

Projekt *S Turem tu i zítra budem* je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.¹⁴¹

1.3.4. Komplexní vzdělávací cykly

Projekt komplexních vzdělávacích cyklů je určen pro mateřské školy a oba stupně základních škol. Cílem komplexních vzdělávacích cyklů je zajištění

¹³⁹ <http://www.podhoubi.cz/seminare.html>

¹⁴⁰ <http://www.podhoubi.cz/projekty.html>

¹⁴¹ <http://www.podhoubi.cz/projekty.html>

efektivnějšího environmentálního vzdělávání školám, které lze lépe přizpůsobit výuce, než je tomu v případě jednorázových ekologických výukových programů.

V rámci projektu si škola může sestavit vlastní výukový cyklus o celkové délce 8 vyučovacích hodin, přičemž si může vybrat z celkem 9 různých 2 – 3 hodinových dílčích výukových bloků zabývajících se tématy ovzduší, energie a městské zeleně¹⁴².

Vzdělávací cyklus je rozdělen na několik kratších bloků, které lze lépe začlenit do výuky. Tento model lépe vyhovuje jak učitelům, tak i žákům. Celý cyklus je realizován jedním stálým lektorem, což zefektivňuje spolupráci s žáky. Celková koncepce tak umožňuje lépe se přizpůsobit vyučování a dosavadním znalostem a dovednostem žáků¹⁴³.

1.3.5. Ekoškola Rozárka

Ekoškola Rozárka je soukromé vzdělávací zařízení, jehož provozovatelem je přímo nezisková organizace Ekocentrum Podhoubí. Ekoškola je tedy ziskovou doplňkovou činností Ekocentra.

Při práci s dětmi Ekoškola Rozárka čerpá z poznatků o efektivních a interaktivních metodách vzdělávání dbajících na individuální potřeby dítěte a jeho rozvoj. Cílem této školky je vytvoření přátelského místa pro setkávání a vzdělávání dětí, kde by se mohl realizovat harmonický rozvoj dítěte na úrovni vědomostí, dovedností a postojů¹⁴⁴.

Jedinečnost školky spočívá v tom, že umožňuje dětem pobyt v přírodě, pečuje o jejich zdravý životní styl prostřednictvím stravování a dostatku pohybu. Dále podporuje elementární základy pro odpovědný postoj k životnímu prostředí. Školka má svůj Školní vzdělávací program (ŠVP), který vychází ze vzdělávacích cílů Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV¹⁴⁵).

¹⁴² <http://www.podhoubi.cz/projekty.html>

¹⁴³ <http://www.podhoubi.cz/projekty.html>

¹⁴⁴ <http://ekoskolkarozarka.drupalgardens.com/content/o-skolce>

¹⁴⁵ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání je závazný dokument poskytující jednotný rámec předškolnímu vzdělávání v České republice

Školní vzdělávací program pro školní rok 2011/2012¹⁴⁶

Název školního vzdělávacího programu je "ROZÁRKA VYPRAVUJE" a jeho obecným cílem je pociťovat sounáležitost se živou a neživou přírodou, lidmi a planetou.

Školní vzdělávací program je vypracován zcela v souladu s Rámcově vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Dále zahrnuje prvky mezinárodního vzdělávacího programu Začít spolu (Step by step)¹⁴⁷ a vychází ze čtyř dimenzí (ekologické, kulturní, sociální a ekonomické) udržitelného rozvoje pro 21. století.¹⁴⁸

Shrnutí výsledků aktivit Ekocentra Podhoubí

Podle výroční zprávy Ekocentra Podhoubí za rok 2009 je jeho posláním poskytování moderního a netradičního vzdělávání školám, která má vést k odpovědnému chování jedince k životnímu prostředí. Cílovými skupinami aktivit ekocentra jsou žáci základních škol a jejich učitelé. Naplňování svého poslání dosahuje prostřednictvím uvedených ekologických výukových programů, komplexních vzdělávacích programů, seminářů pro pedagogy a pracovníky neziskových organizací a projektu S Turem tu i zítra budem. Při plánování a sestavování výukových programů a seminářů vychází pracovníci ekocentra z moderních vyučovacích postupů a snaží se projekty co nejvíce přizpůsobit specifikům a potřebám dané školy. Jejich projekty pro žáky jsou mobilní, přizpůsobené schopnostem a dovednostem žáků a umožňují učitelům kontrolu nad jejich průběhem ve vyučování.

Další významnou oblastí působení Ekocentra Podhoubí je Ekoškolka Rozárka, která tvoří doplňkovou ziskovou činnost a je tím pádem zdrojem příjmů ekocentra. Cílem Ekoškoly Rozárka je poskytování předškolního vzdělávání za použití moderních interaktivních metod vzdělávání, které vedou k naplňování poslání

¹⁴⁶ <http://ekoskolkarozarka.drupalgardens.com/content/školní-vzdělávací-program>

¹⁴⁷ Posláním Step by Step ČR je přispívat svými aktivitami k demokratizaci, humanizaci a vyšší efektivitě vzdělávání v České republice, k budování otevřené společnosti a jejího zapojení do evropských struktur.

¹⁴⁸ <http://ekoskolkarozarka.drupalgardens.com/content/školní-vzdělávací-program>

ekocentra při rozvíjení odpovědného chování i předškolních dětí k životnímu prostředí.

Z cílů vzdělávání svou činností Ekocentrum Podhoubí přispívá zejména k rozvoji lidské individuality a výchově k ochraně životního prostředí k zajištění udržitelného rozvoje společnosti.

1.4. Závěrečné shrnutí

. Posláním těchto tří vybraných neziskových organizací je vzdělávání různých cílových skupin a přispívání k naplňování cílů vzdělávání. Je otázkou, jestli lze vůbec sledovat úspěchy či neúspěchy v této oblasti z globálního hlediska veřejné prospěšnosti, která nemá žádnou jednotku výkonu. Drucker tvrdí, že „přednosti a výsledky činnosti neziskových organizací lze těžko předem předpokládat vzhledem k nejasnosti a neurčitosti těchto výsledků.“¹⁴⁹

Pro vnitřní potřeby každé neziskové organizace je nutné sledovat efektivitu své činnosti, použít výsledky pro další strategické plánování a rozhodování o svých budoucích aktivitách. „...konkrétní zaměření a vyjádření je nezbytné neustále sledovat podle inovačních trendů v dané oblasti a podle potřeb občanů dané komunity nebo oblasti.“¹⁵⁰ Pro neziskové organizace je stejně důležité jako pro podnikatelské sektory sledovat a vyhodnocovat situaci na trhu a přizpůsobovat se nabídkou svých služeb.

¹⁴⁹ DRUCKER, Peter F. *Řízení neziskových organizací: Praxe a principy*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1994. ISBN 80-85603-38-1. str. 126

¹⁵⁰ Tamtéž, str. 129.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo zmapování problematiky subjektů občanského sektoru zaměřených na vzdělávání, sféry činnosti těchto subjektů, cílových skupin, na které jsou tyto aktivity zaměřené, a také na analyzování výsledků činnosti vzhledem k jejich poslání.

Z povahy a výsledků činností neziskových organizací vyplývá, že občanský sektor je otevřený, živý a mnohotvárný prostor, na jehož fungování a rozvíjení se mohou podílet všichni aktivní lidé vedeni svojí odpovědností za stav veřejných věcí, komunity a celé společnosti. Z uvedených příkladů činností neziskových organizací je zřejmá i jejich velká rozmanitost a rozdílnost, stejně tak jako rozmanitost cílových skupin, na které jsou aktivity neziskových organizací zaměřené. Tato rozmanitost je způsobena především výše zmiňovanou otevřeností, živostí a mnohotvárností občanského sektoru, protože každá nezisková organizace reprezentovaná svými pracovníky nebo dobrovolníky vnímá stav veřejných věcí, komunity a společnosti z trochu jiné perspektivy a své služby cílí také na různé skupiny.

Důležité také je si uvědomit, že i když mluvíme o občanském sektoru jako o celku, je značně heterogenní nejen ve svých aktivitách. Občanský sektor je vytvářen jednotlivými neziskovými organizacemi, které mají nejrůznější právní formu a také přístup k dosahování veřejně prospěšných cílů.

I když míra veřejné prospěšnosti neziskových organizací se nedá nijak objektivně měřit, a ani přínos a činnost neziskových organizací se nedá zploštit například do jednoduché a zřetelné podoby ekonomických ukazatelů, je z uvedených konkrétních příkladů neziskových organizací zřejmá veřejná prospěšnost při dosahování nejrůznějších cílů, které jsou ve společnosti žádoucí.

Seznam použité literatury a elektronických zdrojů

Použitá literatura:

1. ANHEIER, H.K., SALAMON, L.M. *Nástup neziskového sektoru, mezinárodní srovnání*. 1. vyd. Praha: Agnes, 1999. ISBN 80-902633-1-3.
2. BOUKAL, Petr. *Nestátní neziskové organizace (teorie a praxe)*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1650-9.
3. *Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvků z internetové diskuse CVNS*. 1. vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. ISBN 80-239-4057-0.
4. DOHNALOVÁ, M. *Antropologie občanské společnosti*. 1. vyd. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2004. ISBN 80-7204-339-0.
5. DRUCKER, Peter F. *Řízení neziskových organizací: Praxe a principy*. 1. vyd. Praha: Management Press, 1994. ISBN 80-85603-38-1.
6. DUBEN, Rostislav. *Neziskový sektor v ekonomice a společnosti*. 1. vyd. Praha: Codex Bohemia, 1996. ISBN 80-85963-19-1.
7. FRÍČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1.
8. FRÍČ, P., ŠILHÁNOVÁ, H. *Rozhovory o neziskovém sektoru: sonda do duše zainteresovaných aktérů*. 1. vyd. Praha: Nadace pro rozvoj občanské společnosti, 1997. ISBN 80-238-0801-X.
9. HYÁNEK, Vladimír, PROUZOVÁ, Zuzana, ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Neziskové organizace ve veřejných službách*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4423-4.
10. Kolektiv autorů, *Filosofický slovník*. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1998. ISBN 80-7182-064-4.

11. MÜLLER, Karel, jr. *Češi a občanská společnost: Pojem, problémy, východiska*. 2. vyd. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-387-3.
12. PROUZOVÁ, Zuzana. *Ekonomické výsledky neziskových organizací v oblasti vzdělávání v roce 2005*. 1. vyd. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2006. ISBN 80-239-8448-9.
13. REKTOŘÍK, Jaroslav, et al. *Organizace neziskového sektoru: Základy ekonomiky, teorie a řízení*. 2. vyd. Praha: EkoPress, 2007. ISBN 80-902633-1-3.
14. SKOVAJSA, Marek, et al. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-681-0.
15. ŠKARABELOVÁ, Simona, et al. *Když se řekne nezisková organizace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2002. ISBN 80-210-3031-3.

Elektronické zdroje:

1. Ekocentrum podhoubí (online). 2011 [cit. 2011-06-02]. Podhoubi.cz.
Dostupné z WWW:
<<http://www.podhoubi.cz/evp.html>>
2. Ekocentrum podhoubí (online). 2011 [cit. 2011-06-02]. Podhoubi.cz.
Komplexní vzdělávací cykly. Dostupné z WWW:
<<http://www.podhoubi.cz/cykly.html>>
3. Ekocentrum podhoubí (online). 2011 [cit. 2011-06-02]. Podhoubi.cz. Výroční zpráva 2009. Dostupné z WWW:
<<http://podhoubi.cz/stahuj/vyrocky/2009.pdf>>
4. Fakulta humanitních studií (online). 2011 [cit. 2011-05-14]. Fhs.cuni.cz.
Dostupné z WWW:
<http://www.fhs.cuni.cz/kos/.../obcansky_sektor_studie_a_souvislosti.doc>
5. Multikulturní centrum Praha (online). 2011 [cit. 2011-05-01]. Mkc.cz.
Dostupné z WWW:
<http://www.mkc.cz/img/otevrena_skola/ke_stazeni/listina_zpas.pdf>
6. Nadace pro rozvoj vzdělání (online). 2011 [cit. 2011-05-30].
Nadaceprovzdelani.cz. Dostupné z WWW:
<<http://www.nadaceprovzdelani.cz/o-nadaci>>
7. Nadace pro rozvoj vzdělání (online). 2011 [cit. 2011-05-30].
Nadaceprovzdelani.cz. Dostupné z WWW:
<http://www.nadaceprovzdelani.cz/media/upload/files/nprv_vz2010_web.pdf>

8. Neziskovky (online). 2011 [cit. 2011-06-05]. Neziskovky.cz. Dostupné z WWW: <<http://neziskovky.cz/cz/fakta/neziskovy-sektor-v-cr/statistika/487.html>>
9. Rozárka /ekoškola/ (online). 2011 [cit. 2011-06-05]. Ekoskolkarozarka.drupalgardens.com. Dostupné z WWW: <<http://ekoskolkarozarka.drupalgardens.com/content/o-škole>>
10. Rozárka /ekoškola/ (online). 2011 [cit. 2011-06-05]. Ekoskolkarozarka.drupalgardens.com. Školní vzdělávací program. Dostupné z WWW: <<http://ekoskolkarozarka.drupalgardens.com/content/školní-vzdělávací-program>>
11. Spiralis (online). 2011 [cit. 2011-05-25]. Spiralis-os.cz. Dostupné z WWW: <<http://spiralis-os.cz/index.php/na>>
12. Spiralis (online). 2011 [cit. 2011-05-25]. Spiralis-os.cz. Dostupné z WWW: <<http://spiralis-os.cz/index.php/na>>
13. Spiralis (online). 2011 [cit. 2011-05-25]. Spiralis-os.cz. Projekt „Vezmi život do vlastních rukou“. Dostupné z WWW: <<http://spiralis-os.cz/index.php/projekty/vezmi-zivot-do-vlastnich-rukou>>

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Seznam tabulek

Tabulka 1	45
-----------------	----

Seznam obrázků

Obrázek 1: Trojúhelník blahobytu (Welfare triangle)	18
---	----

Seznam grafů

Graf 1	64
Graf 2	65
Graf 3	66
Graf 4	67